

Mot fred i det europeiska rummet?

KONFLIKTTRENDER I EUROPA, MELLANÖSTERN,
AFRIKA OCH CENTRALASIEN 1989–2003

KBM:S TEMASERIE | 2005:12

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

KBM:S TEMASERIE | 2005:12

Mot fred i det europeiska rummet?

KONFLIKTTRENDER I EUROPA, MELLANÖSTERN,
AFRIKA OCH CENTRALASIEN 1989–2003

Frida Möller
Peter Wallensteen

Slutrapport från ett forskningsprojekt med syfte är att kartlägga de väpnade konflikterna i det europeiska rummet för perioden 1989–2003.

Titel: Mot fred i det europeiska rummet? Konflikttrender i Europa,
Mellanöstern, Afrika och Centralasien 1989–2003

Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)

Omslagsfoto: ITAR TASS/Pressens Bild. En tjetjensk kvinna bland ruinerna
av en marknad i centrala Groznj, 15 februari 2000.

Upplaga: 1 500 ex

ISSN: 1652-2915

ISBN: 91-85053-91-0

KBM:s dnr: 0058/2002

Grafisk form: AB Typoform

Tryck: Edita, Västerås 2005

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från
Krisberedskapsmyndigheten, materieförvaltning.
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan laddas ned från Krisberedskapsmyndighetens webbplats
www.krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:s temaserie 2005:12

Innehåll

Inledning	5
Det europeiska rummet	9
Typ av konflikt	10
Intensitet	13
Oförenligheten: Vad strider man om?	15
Mellanöstern	17
En fallstudie: Turkiet (Kurdistan)	19
Afrika	21
En fallstudie: Demokratiska republiken Kongo	24
Centralasien	26
En fallstudie: Afghanistan	28
Europa	29
En fallstudie: Ryssland (Tjetjenien)	31
Allmänna slutsatser	33
Sveriges roll i internationell krishantering	36
Kris i vår omvärld	36
Nya aspekter i internationell krishantering	37
Regionala variationer	37
Arbetsformer för internationella insatser	38
Appendix 1	40
Appendix 2	42
Referenser	68

Inledning

Sverige berörs i dag av vad som händer omvärlden på ett mer direkt sätt än tidigare. Den asiatiska tsunamin den 26 december 2004 gjorde detta utomordentligt tydligt. Sverige var kanske det land utanför regionen som drabbades hårdast i relativa termer. Händelserna ställde helt nya krav på svensk krishantering. Det har länge varit tydligt att det är inte bara är händelser och situationer i vår omedelbara närhet som påverkar oss. Svenska intressen kan drabbas även av annat än naturkatastrofer. Terrorbombningen mot ett diskotek på Bali 2002 där flera svenskar omkom är ett exempel på internationellt väpnat våld som direkt påverkat oss i Sverige. Andra händelser såsom kriget i Irak, konflikter i Centralafrika och situationen på Balkan berör Sveriges befolkning och regering indirekt genom flyktingströmmar och deltagande i fredsbevarande insatser. Sveriges

krishanteringssystem måste nu även ta med internationella kriser i beräkningen då beredskapen för extraordinära händelser i fredstid planeras. Som ett led i detta har Uppsala Conflict Data Program (UCDP) vid institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet dokumenterat de globala konflikttrenderna sedan det kalla krigets slut.¹ I detta projekt har fokus riktats mot utvecklingen i det europeiska rummet, det omfattande ”närområde” som i dag hyser de största omedelbara hoten för svensk del.

Resultaten från projektet presenteras i det följande dels för hela det undersökta området, dels för de ingående regionerna. För varje avsnitt ges information om trender i stort, för typ av konflikt och för konfliktintensitet. Avslutningsvis görs vissa kommentarer om betydelsen för Sverige och svensk konflikthantering.

1 Väpnad konflikt definieras här som en oförenlighet över ett visst territorium och/eller regeringsmakten där det väpnade våldet står mellan två parter där den ena parten måste vara en stat. Endast konflikter som resulterat i minst 25 döda under ett kalenderår tas med. Den mest uppdaterade tryckta presentationen av projektet är Harbom 2004.

Det verkar vara en allmän uppfattning att antalet konflikter i världen ökar. Efter terrordåden den 11 september 2001 tycks en känsla av osäkerhet tillta i världen och så även i Sverige. Stora negativa händelser såsom kriget i Irak och folkmordet i Darfur (Sudan) ges stort utrymme i press, radio och TV. Vad som inte lyfts fram i samma utsträckning är de konflikter som avtar i intensitet eller fall där det pågår freds-förhandlingar eller där fredsavtal signeras. Detta gör att det är en delvis skev bild av verkligheten som porträtteras i media. Genom att ta in helheten syftar detta projekt och denna rapport till att ge en så balanserad bild av världens konflikter som möjligt. En nyanserad bild är viktig i många avseenden. Med god kunskap om konflikter och konflikttrender får den intresserade allmänheten och beslutsfattare en bättre förståelse vilket gör att beslut – förhoppningsvis – kan bli mer välgrundade och ändamålsenliga. UCDP har arbetat med att kartlägga konflikter under en lång tid och därvid utvecklat en metodologi som nu är stilbildande.² UCDP:s sammanställningar över konflikttrender har blivit mycket efterfrågade av internationella beslutsfattare, FN-organ och enskilda organisationer (s.k. NGO:s) samt av svenska och internationella forskare. I december 2004 refererade FN-

rapporten ”A more secure world: Our shared responsibility” till UCDP:s konfliktdata på centrala ställen.³ UCDP:s definitioner och arbetssätt bedöms således som tillförlitliga och relevanta.

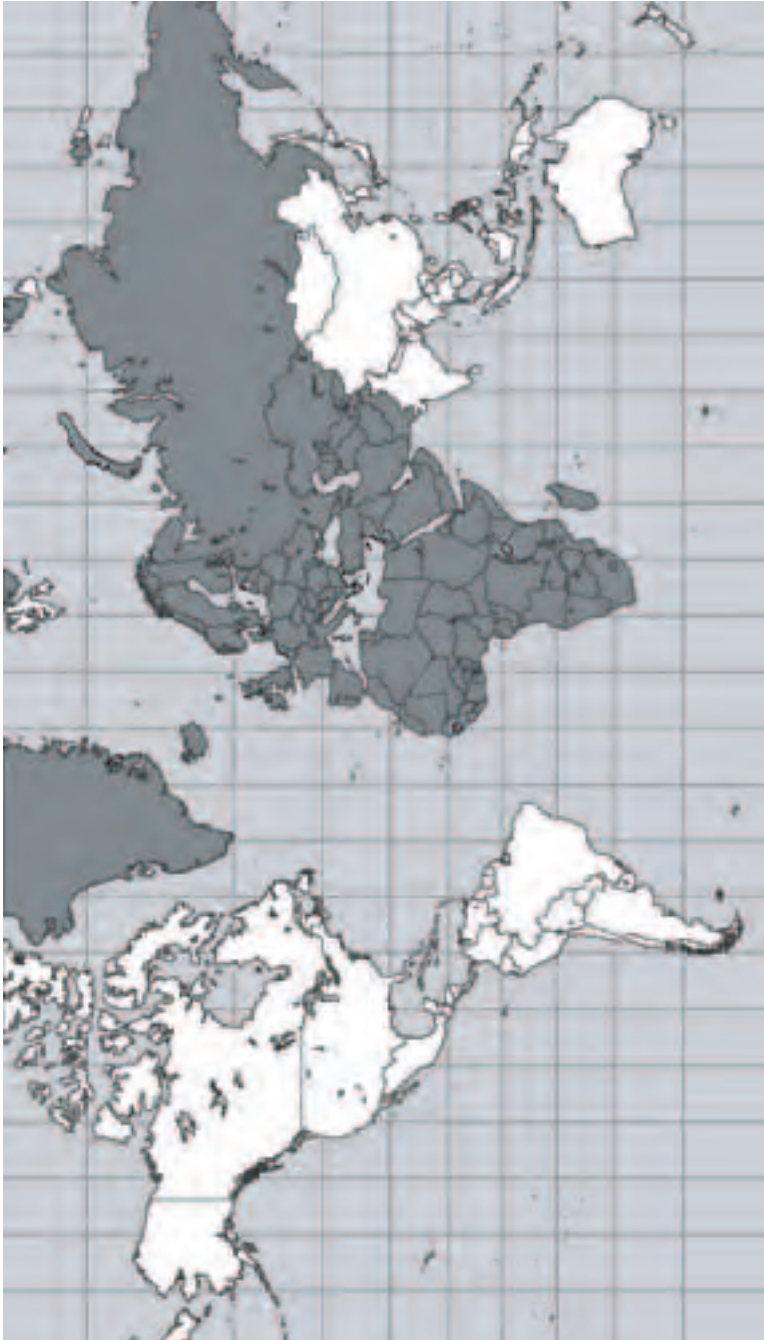
De överraskande händelserna den 11 september 2001 visade att ledande stater, inklusive USA, hade misslyckats med att hålla sig informerade om de nya hoten i världen. Den utvärdering som gjorts påtalar stora brister i att snabbt hantera information i ett krisläge likaväl som oförmåga att uppfatta intensiteten i vissa aktörers engagemang.⁴ Framtidens kriser är omöjliga att helt förutspå men aktuella trender kan förmedla en uppfattning om var framtida kriser och hot kan komma att uppstå. Trenderna ger en bild som det vore oförnuftigt att ignorera. På detta sätt ges uppslag till analys och fördjupade studier. Trendanalysen visar också huruvida konflikter försvinner och sedan återkommer eller om konflikter faktiskt helt upphör. Genom att identifiera nuvarande konflikter och hot i vår – allt större – närhet skapar vi en grund för att lokalisera framtida kriser.

Konsekvenserna av väpnad konflikt sträcker sig längre än till dem som dödas av direkt väpnat våld. Konflikter leder ofta till ekonomisk snedutveckling, flyktingskap, spridning av sjukdomar och kanske till och med till ett

2 Projektets historia beskrivs i Eriksson 2004:11–31.

3 *A more secure world: Our shared responsibility*. Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change, NewYork: UN Department of Public Information, 2004:11, 33.

4 *The 9/11 Commission Report. Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States* som kom ut hösten 2004 är en skakande läsning vad avser just dessa punkter.

Figur 1. Karta över det europeiska rummet.

sammanbrott av samhällets infrastruktur såsom hälsovård, transporter och undervisning. Att förebygga och hantera konflikter bör vara en prioriterad fråga för det internationella samfundet. Sverige har ofta gått i spetsen för detta arbete genom att lyfta fram vikten av att verksamt avvärja hotfulla situationer men också genom att bidra med fredsbevarande trupper och civila insatser i oroliga områden såsom Kosovo, Demokratiska republiken Kongo och Liberia. De svenska enheterna har fått beröm och är ofta efterfrågade då internationella operationer sätts samman.

Svensk trupp som har skickats i väg på fredsbevarande uppdrag har dock vittnat om en omfattande brist på information och kunskap om den miljö de ska operera i: Vad är det för typ av konflikt, vilka är aktörerna, vad strävar de efter, hur förhåller de sig till varandra och vad görs för att skapa fred annat än genom truppers närvaro? Detta är konkreta behov som beslutsfattare måste se till att möta för att Sverige ska kunna fortsätta verka effektivt i dagens värld. Denna rapport försöker ge svar på några av dessa frågor.

Det europeiska rummet

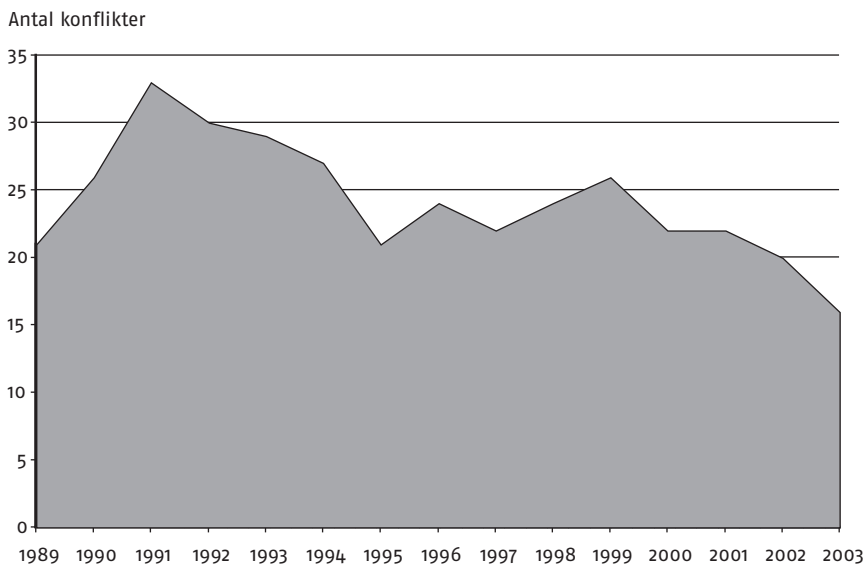
Det geografiska område som är av störst betydelse för Sverige är det vi kallar det europeiska rummet, d.v.s. ett område som sträcker sig från Europa i väster, genom Mellanöstern till Centralasien i öster och den afrikanska kontinenten i söder.⁵ Detta rum är relativt integrerat. Detta kan noteras när man ser dess sammanflätande historia, där egyptisk och grekisk antik givit impulser i olika riktningar. Det finns också en modernare, våldsam gemensam erfarenhet förknippad med korståg, kolonialism och religiös utbredning. I dag kan vi därför se ett rum som har många ekonomiska, politiska och kulturella band, se Figur 1. Även konflikter har bidragit till att skapa förbindelser som skiljer detta rum från andra ”rum” i världen. Under perioden 1989–2003 fanns 74 av världens totalt 116 konflikter i detta område. Sedan den högsta noteringen 1991 med 33 aktiva väpnade konflikter har antalet stadigt minskat vilket illustreras i Figur 2. 1991–1995

minskade antalet konflikter i det europeiska rummet från detta höga tal till 21. Åren därefter såg vi en viss ökning följt av ännu en minskning till dagens nivå: 16. Det innebär att det under året 2003 förekom konflikter i 15 länder, år 2002 i 17 länder. Detta är att jämföra med 1992 då 26 länder var påverkade av konflikt.

Den allmänna uppfattningen om en värld av ständigt ökande väpnade konflikter stöds således inte av UCDDP:s resultat. Av det europeiska rummets sexton konflikter fanns tio konflikter i Afrika, tre i Mellanöstern, en i Europa och två i Centralasien. För dessa regioner är detta det lägsta antalet sedan 1989.

Figur 2 illustrerar våld i form av mer organiserad politisk aktivitet (stora och små krig) mellan en eller flera aktörer varav minst en måste vara en stats regering. Figuren täcker inte andra typer såsom väpnat våld mellan icke-statliga grupper (rebellgrupper, etniska grupper), ensidigt våld mot civila eller

5 Den exakta definitionen av det europeiska rummet är: Europa, Mellanöstern (Turkiet, Egypten, Israel, Jordanien, Syrien, Irak, Iran, Bahrain, Kuwait och länderna på den arabiska halvön), Centralasien (Kazakstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Afghanistan, Pakistan) samt Afrika.

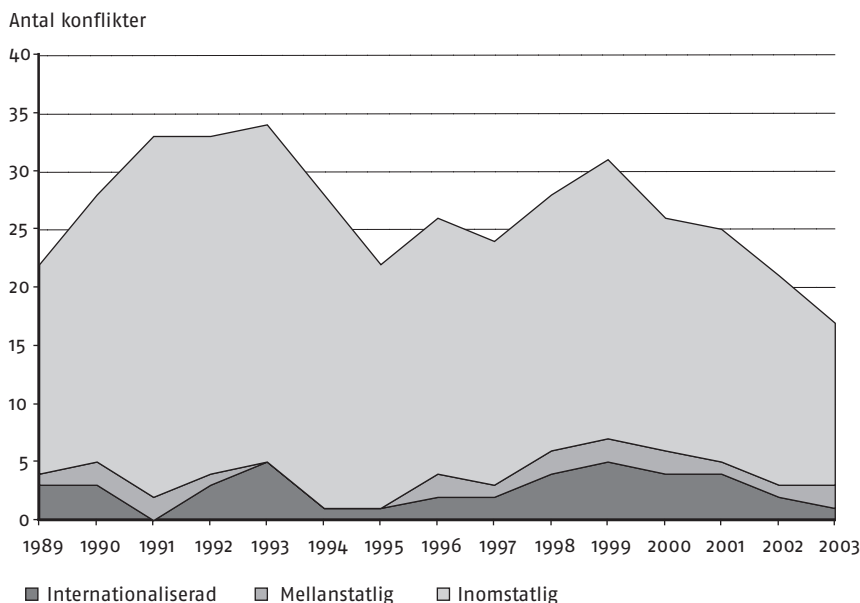
Figur 2. Antal väpnade konflikter i det europeiska rummet 1989–2003.

kriminellt våld. Kartläggningen av världens konflikter för 2003 visar att civila utanför konfliktområden har blivit måltavlor för väpnade grupper (t.ex. bombningar i Egypten, Marocko och Turkiet). Den omfattande förödelsen på järnvägsstationen i Madrid (mars 2004) tyder på att sådant konfliktbeteende kan vara ett återkommande fenomen. Väpnade grupper kan hämta inspiration från andra dåd och den uppmärksamhet de givits i media. Det i sin tur ger ökad känsla av osäkerhet för den civila befolkningen i många länder, även Sverige. Spanien är ju ett av de stora målen för svenska turister. Även om det politiskt organiserade våldet

således minskat i regionen utesluter det inte att det (a) åter ökar, och (b) att det tar sig andra former, fångade av termer som terrorism och folkmord.

Typ av konflikt

Den allra vanligaste typen av konflikt är den *inomstatliga* konflikten, både i det europeiska rummet och i den övriga världen. Det största antalet observerades 1991 då 31 av de totalt 33 konflikterna i det europeiska rummet var inomstatliga (94 %). Mer än hälften (18) av dessa 31 inomstatliga konflikterna fanns i Afrika.

Figur 3. Typ av konflikt i det europeiska rummet 1989–2003.

Det är värt att notera att de *mellanstatliga* konflikterna är betydligt mer ovanliga än de inomstatliga. Endast fem mellanstatliga konflikter har dokumenterats i det europeiska rummet sedan 1989.⁶ Trots att dessa konflikter är relativt sällsynta är de inte mindre viktiga att studera. Mellanstatliga konflikter kan leda till stora dödstal eftersom stater har mer resurser än icke-statliga grupper. De kan, var för sig, ställa upp hela arméer, något som icke-statliga grupper sällan mäktar. År 2003 sågs en ny mellanstatlig konflikt, den mellan den USA-ledda koalitionen å

ena sidan och Irak under Saddams styre å den andra. Den långdragna konflikten mellan Indien och Pakistan över Kashmir som började redan 1947 har varit aktiv tolv av de femton åren sedan det kalla krigets slut och är ett fortsatt hot mot fred och säkerhet i regionen likaväl som för världen i stort, inte minst då båda länderna nu är kärnvapenmakter.

Trots att de inomstatliga konflikterna är den klart vanligaste typen har inte hotet om mellanstatliga konflikter försvunnit. Olösta regionala dispyter i delar av Asien, Afrika och Mellanöstern

⁶ Pakistan–Indien 1989–1992 samt 1996–2003, Irak–Kuwait 1990–1991, Kamerun–Nigeria 1996, Eritrea–Etiopien 1998–2000, Irak–den USA-ledda koalitionen 2003.

är ett fortsatt hot mot internationell fred och säkerhet. På många ställen flyter regionala konflikter samman då regerings- och rebellstyrkor allierar sig över nationsgränserna eller opererar utan att ta hänsyn till gränsdragningar. Detta gör att händelser och skeenden i en konflikt kan påverka en hel region. Dessa *internationaliserade* konflikter är inomstatliga konflikter där någon av de stridande parterna får militärt stöd från en utländsk regering. 1990-talets Balkan-krig ger många exempel på internationaliserade konflikter där maktpolitiska, etniska och ekonomiska intressen sträckt sig över de olika delarna av forna Jugoslavien. Även i västra Afrika knyts konflikterna i Liberia, Sierra Leone och Elfenbenskusten samman genom att väpnade grupper och regeringar har kopplingar till varandra. Allianser skapas och bryts i samma takt som regeringarna störtas. Centralafrika med Kongo, Burundi, Rwanda och Uganda är ett sådant exempel.⁷

Förekomsten av internationaliserade konflikter har varierat över tid: 1989–1990 fanns sådana uteslutande i Mellanöstern och Afrika. 1992–1995 stod Centralasien och Europa för samtliga internationaliserade konflikter. 1997–2002 svarade Afrika för majoriteten av denna typ av konflikt men det förekom några fall i Europa och Centralasien.⁸ 2003 rapporterades endast en

internationaliserad konflikt i världen, nämligen den mellan talibanerna å ena sidan och den afghanska regeringen med stöd från den USA-ledda koalitionen å den andra. Följer vi utvecklingen därefter kan vi notera att de amerikanska trupperna i Irak raskt blivit indragna i en inomstatlig konflikt och någon enkel utväg kan inte skönjas. Antalet internationaliserade konflikter har fluktuerat under åren men det finns inget som tyder på att denna typ av konflikt håller på att bli mer vanlig. En regering är normalt försiktig med direkt inblandning i andra staters angelägenheter eftersom den kan slå tillbaka mot dess egen ställning (dess popularitet kan hotas, dess resurser kan kringkärvas, osv.).

Där en internationalisering sker i form av ett direkt militärt engagemang på regeringens eller oppositionens sida kan det dock ha avgörande betydelse för hur en konflikt utvecklar sig. För de stridande parterna kan ett tillskott av resurser utifrån vara det som bestämmer styrkeförhållandena mellan parterna. Det amerikanska engagemanget i Afghanistan 2001, inte minst flygbombningar av Taliban-regimens ställningar, svängde styrkebalansen till oppositionens fördel. Det amerikanska ingripandet i Irak 2003 ändrade styrkeförhållandet mellan regimen och dess opponenter. Inte minst gav det kurdiska styrkor de facto kontroll över landets

7 En sammanfattning av konflikten i Kongo med dess komplexa internationella kopplingar beskrivs utförligare i fallstudien på sidan 20.

8 Se Appendix 1 för en lista över internationaliserade konflikter. Där anges vilka länder som stött de stridande parterna.

norra delar. Ugandas och Rwandas ingripande i Zaire (i dag: Kongo-Kinshasa) medförde också en övervikt till oppositionskoalitionens fördel. Det finns också andra former av internationella ingripanden. Vapenembargon riktade mot ena sidan ger ofta motsidan ett övertag. Detta medel används medvetet i Angola-konflikten för att stödja regeringen mot UNITA-gerillan.

Andelen internationaliserade konflikter i det europeiska rummet är hög jämfört med resten av världen. Det är ytterligare ett mått på hur sammanflätade de politiska förhållandena är i denna del av världen. I övriga världen har endast en sådan konflikt registrerats sedan det kalla krigets slut: Kambodja 1989. Det rör sig om ett fenomen som är mer markant i Afrika och Mellanöstern. De aktörer som ger sig in i konflikterna är ofta grannländer, men, som vi just sett, även stormakter kan göra det och då kanske ha en mer avgörande betydelse för konfliktens utveckling.

Eftersom internationell inblandning innebär att det förs in ytterligare resurser i konflikten och då flera av de stridande får sådant stöd förvärras och försvåras ofta dessa konflikter. Bland inomstatliga konflikter är det vanligen konflikter som börjar som krig redan första året (d.v.s. konflikter med minst 1 000 döda per år) som utvecklas till att bli internationaliserade. I de flesta fall blandar sig de externa parterna in redan under konfliktens första eller andra år vilket kan förvärra en redan mycket allvarlig situation. Om sådana externa ingripanden sker på ömse sidor

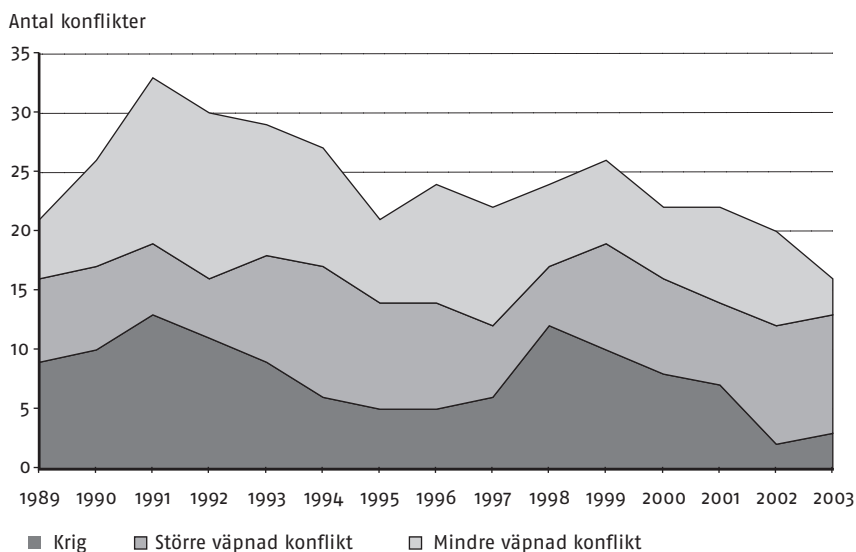
kan konflikten i själva verket bli mycket långdragen. Förhoppningen om ett snabbt avgörande pulvriskas av konfliktens egen dynamik.

Det finns ett antal skäl till att stater i dag gör så allvarliga ingrepp i interna konflikter. Grannländer kan på detta sätt söka få bukt med stora flyktingströmmar som rör sig över gränsen. Det kan också vara så att rebellgrupper väljer att använda sig av områden utanför det egna landets gränser för att sätta upp läger på behörigt avstånd från regeringstrupperna. De utnyttjar svagheten hos grannlandet, vilket samtidigt riskerar att göra grannlandet till en part i konflikten. Det uppstår situationer där det inte är entydigt uppenbart hur en stat kommer att agera.

I stormaktsperspektivet kan en inomstatlig konflikt ses i ett annat ljus. Det kan vara en fråga om att hindra andra stormakter från att få kontroll över ett lands resurser (militära, ekonomiska). Man kan också vilja dra på dessa resurser för egen del. Efter den 11 september 2001 har det blivit amerikansk politik att också omöjliggöra för terrororganisationer att etablera eller upprätthålla baser. Detta är en global strategi som också påverkar det europeiska rummet, främst med avseende på Mellanöstern och Centralasien.

Intensitet

Väpnade konflikter delas i detta sammanhang in i tre kategorier baserade på intensitet. Den första – *mindre väpnade konflikter* – inkluderar konflikter där

Figur 4. Konfliktintensitet 1989–2003.

det dött från 25 upp till 1 000 människor per år som en följd av direkt väpnat våld. Den andra kategorin – *större väpnade konflikter* – inkluderar konflikter där det omkommit mer än 1 000 människor under konfliktens lopp men inte mer än 1 000 under ett kalenderår. Den tredje kategorin – *krig* – inkluderar alla de konflikter med mer än 1 000 döda per år.⁹

I Figur 4 framgår att andelen mindre väpnade konflikter blivit något färre över tiden. År 2002 utgjorde de 40 % av konflikterna i världen men

följande år, 2003 fanns bara 19 % av konflikterna i denna kategori. Även antalet krig har minskat markant de senaste åren. År 2003 nådde fem konflikter i världen nivån för krig. Tre av dessa återfanns i det europeiska rummet: i Liberia stred regeringstrupper mot rebellgruppen LURD, i Sudan stod regeringen mot rebellgrupperna SML/A och JEM i landets västra delar och i Irak handlade det om USA-koalitionen mot Saddams regeringstrupper.¹⁰ Dessa konflikter ligger följaktligen högst vad gäller stridsrelaterade dödsfall

9 Se Appendix 2 för en lista över konflikterna i det europeiska rummet 1989–2003 där intensitetsnivåerna anges. I Appendix benämns kategorierna "minor", "intermediate" och "war".

10 De två övriga konflikter som översteg 1 000 döda år 2003 är konflikten i Indien mot rebellgrupper i Kashmir samt konflikten i Nepal där regeringstrupper stred mot kommunistpartiet CPN-M och gruppen UPF.

år 2003 vilket tabell 1 visar nedan. Det är värt att notera att alla dessa konflikter 2002 och 2003, med undantag för Irak, Ryssland (Tjetjenien) och Israel, ägde rum i Afrika. Kriget i Irak år 2003 resulterade i ungefär fyra gånger fler stridsrelaterade döda än närmaste följande konflikt, den i Sudan.

Tabell 1. Länder med de högsta konfliktrelaterade dödsfallen

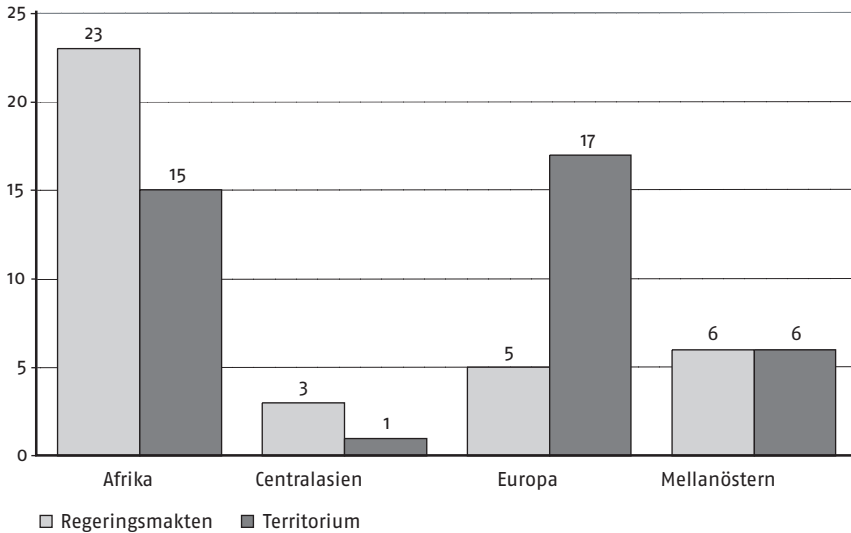
	2002	2003
1	Sudan	Irak
2	Burundi	Sudan
3	Uganda	Liberia
4	Israel	Burundi
5	Ryssland	Uganda

Oförenligheten: Vad strider man om?

De väpnade konflikterna kategoriseras även efter oförenligheten: Vad strider parterna om? En närmare titt på stridsfrågan visar att det rör sig antingen om *regeringsmakten* och/eller ett visst territorium. Parterna kan ha en rad andra motiv, t.ex. religiösa, etniska, maktmässiga eller ekonomiska men ofta kan sådana motsättningar hanteras inom ett samhälle. Det är först när en part säger att just den har rätt till makten eller till ett visst område på andras bekostnad som intressemotsättningar också riskerar att resultera i väpnade konflikter. Även om bättre hälsovård kan vara ett uttalat mål så är det inte skäl nog för att döda och sära andra människor.

Först när det kombineras med ett upplevt "rättmätigt" krav på regeringsmakt skapas intresse av att ta till våld. Konflikter som faller i kategorin "regeringsmaktsfrågor" inkluderar situationer där de stridande parterna kräver förändring av regeringens sammansättning eller av politiskt system. Denna typ av oförenlighet omfattar t.ex. både statskupper som den i Togo 1991 och det utdragna inbördeskriget i Angola. Territoriella konflikter däremot innefattar strider om ett visst territorium: grupper som vill ha autonomi eller självständighet för en region i en stat. Ett exempel är konflikten kring Tjetjenien. Det kan också vara en gränsstrid mellan två stater såsom den mellan Indien och Pakistan om Kashmir. I det europeiska rummet är det ungefär lika vanligt med konflikter om regeringsmakten som om territorium (36 regeringskonflikter och 38 territoriella konflikter år 1989–2003). Man kan dock notera att de olika regionerna inom det europeiska rummet skiljer sig åt i detta hänseende. I Afrika och i Centralasien har det under perioden 1989–2003 varit vanligare med regeringskonflikter än territoriella konflikter i motsats till Europa där territoriella konflikter har varit betydande. I Mellanöstern har konflikterna i lika delar handlat om regeringsstyrelse som om ett visst territorium vilket Figur 5 visar. Den enda mellanstatliga konflikten om regeringsmakten i ett land som registrerats sedan 1989 är konflikten i Irak då den USA-ledda koalitionen 2003 gav som ett uttalat mål att Saddam Hussein skulle störtas.

Antal konflikter

Figur 5. Oförenligheter i det europeiska rummet 1989–2003.

Ser vi till det europeiska rummet som helhet framgår alltså att konfliktmängden faktiskt har minskat. Konflikter i större och mindre skala är i dag ovanligare än de var för femton år sedan. Denna typ av militära hot har alltså minskat i betydelse. Ser vi till utvecklingen av militära rustningar i området är utvecklingen ganska parallell¹¹. Flertalet stater i det europeiska rummet har dragit ner på sina traditionella militärutgifter. Undantagen är de stater som har engagerats i kriget i Irak sedan 2003. Det förefaller alltså vara en

allmän uppfattning att hotbilden ändrats och nu ha ersatts av andra risker för människors liv och lem. Det skulle, följaktligen, vara intressant om detta kunde följas upp med studier av resurser som getts till polis för bekämpning av tung brottslighet, terrorism och annan gränsöverskridande kriminalitet. Låt oss nu uppmärksamma de olika regioner som det europeiska rummet består av. Som redan framgått är utvecklingen inte densamma över hela området.

11 SIPRI Yearbook 2004.

Mellanöstern

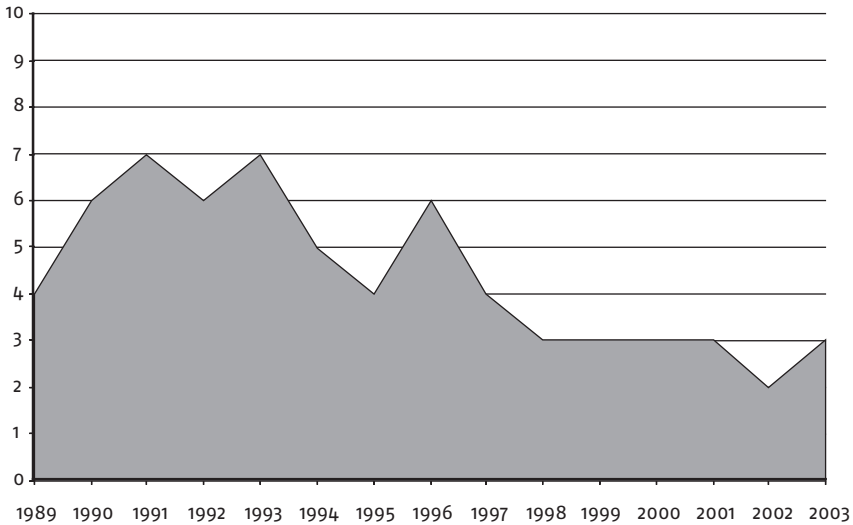
Antalet konflikter i Mellanöstern har varit jämnt sedan slutet på 1990-talet och regionen har faktiskt färre konflikter än under tidigt 1990-tal. 1991 och 1993 pågick sju konflikter i fem av regionens 14 länder vilket är relativt mycket jämfört med andra regioner. Konflikttenden för området illustreras i Figur 6. Trots de nuvarande relativt få konflikter är det inte desto mindre en instabil region och många av konflikterna har globala konsekvenser. Som vi just visat finns den mest förödande konflikten i världen i området (Irak 2003). Konflikterna kring Iran, Irak och Israel har många starka laddningar. Områdets transportstrategiska betydelse och dessa oljetillgångar skapar också intressen för hur det utvecklas, även om varje form av ekonomisk utvinning kräver en långsiktig och grundläggande samhällsstabilitet. Ett stort antal stater utmärks av odemokratiska och rent totalitära regimer. Trots de stora ekonomiska tillgångarna är arbetslösheten stor och utvecklingen mot diversifiering och mer sammansatt produktion är begränsad. Platser i t.ex. Israel, Palestina, Saudiarabien och Irak har starka religiösa värden

för många globalt spridda religioner (judendom, kristendom, sunni- och shiamuslimska riktningar, bahai, m.fl.).

Konflikter i Israel, Turkiet, Iran och Irak har varit betydelsefulla under hela perioden. Det har förekommit mer kortvariga konflikter i Jemen, Libanon och Egypten. Under hela perioden sedan 1989 har det varit mycket få försök att lösa konflikter med förhandlingar och fredsprocesser. Det mest lovande initiativet, Osloprocessen för konflikten kring Palestina, havererade 2000. Den s.k. väggkartan tillsammans med en plan för Israels ensidiga tillbakadragande från bl.a. Gaza-området utgör i dag de enda inslagen i konkreta försök att få till stånd förnyade förhandlingar. Ett antal tredje parter, främst USA, Egypten, EU, FN och Jordanien har försökt få till stånd förhandlingar mellan parterna. Sedan 2003 finns det kontakter mellan den israeliska regeringen och den palestinska myndigheten (PNA) och under 2005 har ytterligare initiativ tagits. Dessa har dock ännu inte lett till några betydande och påtagliga positiva framsteg.

Förutom en lösning på Israel–Palestina-konflikten har utgången av ockupatio-

Antal konflikter

Figur 6. Antal väpnade konflikter i Mellanöstern 1989–2003.

nen och demokratiseringen av Irak långsiktigt mycket stor betydelse för hur hela regionen utvecklas. Kriget i Irak har påverkat konfliktbilden i regionen och globalt. Kriget medförde att antalet konflikter i regionen ökade för första gången på tio år. Som nämntes tidigare var Irak den konflikt där det omkom flest människor år 2003. Drygt fyra gånger fler dog i Irak än i den näst värsta konflikten räknat i antalet dödade människor. Detta säger något om den allvarliga situation som råder i landet och i regionen. En vald regering tillträdde 2005 men våldet fortsätter och de amerikanska trupperna utgör fortfarande den största och starkaste militära närvaron i landet.

Den politiska utvecklingen i Jemen och Saudiarabien är oroväckande. I Jemen har olika islamistiska inrikt-

ningar under åren skapat spänningar. Sedan presidenten valde att stödja USA:s krig mot terrorismen har oppositionen mot styret i landet växt sig allt starkare. I maj 2004 krävde 15 000 demonstranter att FN skulle ingripa mot övergreppen av fångar i Irak. Huruvida dessa politiska spänningar utvecklas till en väpnad regeringskonflikt återstår att se. I Saudiarabien har det under det senaste året förekommit strider mellan saudiarabiska styrkor och al-Qaida som ett resultat av al-Qaidas attacker 2003 mot amerikanska mål i landet. Striderna i landet är i nuläget inte riktade mot styret utan mot amerikanska intressen. Det finns risk att dessa politiska spänningar utvecklas till en konflikt över regeringsstyret i Saudiarabien.

EN FALLSTUDIE:

Turkiet (Kurdistan)

Konflikten i den turkiska delen av Kurdistan har åter hamnat i blickfånget då Turkiet står på tur att förhandla om EU-medlemskap. Konflikten mellan den kurdiska rörelsen PKK och den turkiska regeringen pågår fortfarande, dock med lägre intensitet än under perioden 1992–1997 då det årligen dog upp till fyra tusen människor i direkta strider.

1974 grundade Abdullah Öcalan PKK, en marxistisk-leninistisk grupp med mål att skapa en självständig och demokratisk kurdisk stat. Efter studier i Ankara började Öcalan att rekrytera medlemmar. Genom att spela de olika kurdiska grupperna och krigsherrarna mot varandra lyckades PKK snart skaffa sig en ledande position bland stridande kurdiska grupper. 1984 började PKK militärt motarbeta den turkiska regeringen genom bakhåll mot turkiska soldater som befann sig på det territorium PKK och andra betraktade som kurdiskt. Detta markerade början på en konflikt som skulle fortsätta de närmaste två decennierna.

Gulfkriget 1991 skapade möjlighet för turkiska trupper att angripa PKK på irakiskt territorium. I slutet på 1991 och början på 1992 genomförde Turkiet en rad flyganfall mot misstänkta PKK-baser i norra Irak. Dessa flygattacker återupptogs med förnyad styrka senare under 1992 då Turkiet skickade ytterligare 20 000 soldater till området. De hårda attackerna från regeringsstyrkorna försvagade PKK påtagligt. I mars 1993 förklarade PKK eldupphör

men återupptog det väpnade motståndet i juni samma år då Turkiet fått en nyvald president och premiärminister. I mars 1995 korsade återigen 35 000 turkiska trupper gränsen till Irak i jakt på PKK-rebeller och attackerade en rad baser. De många turkiska operationerna kritiserades av internationella observatörer och hjälparbetare eftersom många civila blev offer i striderna. Efter allt större internationella påtryckningar tvingades Turkiet till sist lämna irakiskt territorium. Några månader senare skickade dock Turkiet åter 3 000 man över gränsen i en militär-operation som krävde ytterligare stora mänskliga förluster. 1995 blev ett mycket blodigt år med mer än 4 000 döda. 1997 var det dags igen. 50 000 turkiska trupper gick över gränsen till Irak och attackerade PKK.

I februari 1999 greps PKK:s ledare Öcalan vilket skapade kraftiga och våldsamma protester från PKK-anhängare, inte minst i samband med den efterföljande rättegången. I april samma år sändes 15 000 turkiska trupper tillfälligt in på irakiskt område i jakt på PKK-rebeller. I februari 2000 förklarade PKK:s ledarskap en ensidig vapenvila och signalerade en vilja att förhandla. Turkiet var helt avvisande. I stället inledde landet en ny militär offensiv.

2002 ändrade PKK namnet till KADEK och hävdade samtidigt att deras kamp för ett självständigt Kurdistan skulle ske genom dialog och demokrati istället för

genom våld. I slutet på 2003 ändrade gruppen åter namn till KONGRA-GEL.

Efter Öcalans gripande har konflikten minskat i intensitet. Fortfarande rapporteras sporadiska strider men dödsantalet håller sig under 100 per år. Turkiet har som ett led i sin i kampanj för EU-med-

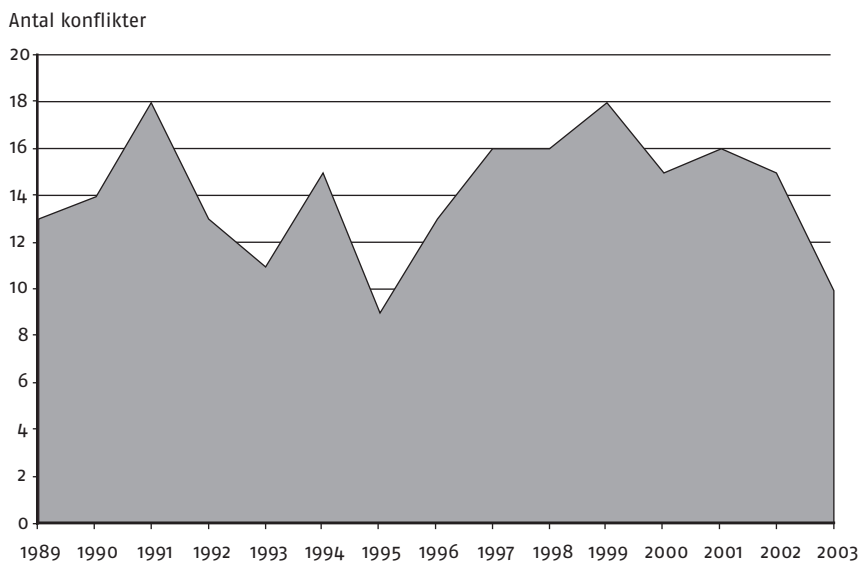
lemskap godkänt reformer för att stödja kulturella rättigheter för kurder. Dessa reformer har dock ännu inte implementerats. I september 2003 bröt KONGRA-GEL sitt ensidiga eldupphör med motivering att man saknade framsteg mot större politiska och kulturella rättigheter.

Afrika

Konflikterna i Afrika har minskat i antal under de allra senaste åren. Även om en viss försiktig optimism kan vara befogad så bör denna positiva trend ses i sitt sammanhang. Som Figur 7 visar har kontinenten tidigare upplevt perioder med färre antal konflikter som sedan har åtföljts av en ökning. Om mönstret skulle upprepa sig finns en risk för en ny våg av konflikter i Afrika. De förhoppningar som cirka 1990–1991 knöts till demokratiseringen av Sydafrika och ett slut på kriget i södra Afrika och Afrikas horn förbyttes i ”afropessimism” efter folkmordet i Rwanda och de efterföljande kriget i Centralafrika. Afrika fick sitt första regionala krig med omfattande extern intervention och manipulation. Ett liknande mönster upprepades i början av 2000-talet i Västafrika. Den vanligaste förklaringen var att statsmakten försvagats, ekonomin gått i stå och att grupper med vapen i handen försökte förbättra sin egen situation, på bekostnad av andra. Det är lätt att se att samtliga dessa faktorer bidrar till att förstärka varandra och därmed skapar en nedåtgående spiral av snabb underutveck-

ling. Endast genom att stoppa stridigheterna torde det vara möjligt att bryta detta mönster. De fredsavtal som ingåtts har ofta varit bräckliga. Fredsavtalet i Kongo är ett klagrande exempel. Sverige har skickat styrkor till den fredsbevarande truppen som är stationerad i de oroliga östra delarna av landet. Frivilligorganisationer och aktörer på plats vill att mer fokus sätts på denna konflikt som trots att den ibland kallas Afrikas världskrig får alldeles för lite uppmärksamhet i media och bland internationella aktörer. Konflikten riskerar att återigen blossa upp med möjliga katastrofala effekter för landet och regionen.

En förklaring till minskningen i antal afrikanska konflikter är att konflikthärdarna i Väst- och Centralafrika har minskat. I Västafrika har konflikterna i Liberia, Sierra Leone, Elfenbenskusten och Guinea på senare tid antingen ebbat ut eller avslutats med fredsavtal. Eftersom dessa konflikter har haft starka kopplingar till varandra har positiva framsteg i ett fall lett till positiv utveckling i de andra staterna. Sverige bidrar till detta genom att ha fredsbevarande styrkor i Liberia. Minsk-

Figur 7. Antal väpnade konflikter i Afrika 1989–2003.

ningen i antal konflikter i Centralafrika bidrar också till den generella positiva utvecklingen i regionen. Samtidigt som konflikter i Kongo-Brazzaville och Angola har avslutats och fredsavtal slutits i Kongo-Kinshasa finns det fortfarande politisk instabilitet i regionen. Även konflikten i södra Sudan har nått ett avslut genom fredsavtalet i januari 2005.

I Afrika är konflikter om regeringsmakten vanligare än territoriella konflikter¹² vilket kan tyckas vara oväntat eftersom staternas gränser ofta dragits upp av kolonialmakterna med liten hänsyn till etniska, språkliga eller religiösa förhållanden. Dessa gränser kunde förväntas generera konflikter, både

mellan stater och till följd av att etniska grupper kämpar för självständighet för ett visst område inom en stat. Hur kan det då komma sig att det relativt sett finns så få territoriella konflikter i Afrika? En förklaring kan vara den strikta hållning som Organisation of African Unity (OAU, i dag: AU) utformat genom att i princip garantera alla existerande gränser. OAU har sett detta som ett sätt att förhindra en spridningseffekt som annars skulle kunna medföra än mer konflikter. Eftersom de flesta av de afrikanska länderna har splittrade etniska, språkliga och religiösa grupper har afrikanska ledare ett intresse i att ansluta sig till denna håll-

12 Mellan 1989 och 2003 har 23 konflikter handlat om regeringsmakten (60 %). 15 konflikter har varit territoriella (40 %).

ning. Det är därför ofta fruktlöst för en grupp att ta upp en väpnad kamp för självstyre. Den kan inte räkna med stöd från andra afrikanska aktörer. Det kan däremot de regeringar som bekämpar dessa grupper. Ett oväntat resultat av detta är att grupper istället driver frågor om att få tillgång till regeringsmakten för att på så sätt påverka situationen i "sitt" område. Om de är framgångsrika och tar makten i landet kan andra grupper och områden känna sig åsidosatta och därmed få skäl till väpnat motstånd. Detta kan förklara att så många konflikter handlar om regeringsmakten men också att konflikterna får utdragna förlopp. Samma dynamik kan också ligga bakom de många statskuperna som kan ses i Afrika.¹³

Konflikterna i Afrika skapar väldiga flyktingströmmar med medföljande humanitära katastrofer. Ett exempel är konflikten kring Darfur i västra Sudan där hundratusentals flyktingar har lämnat sina byar och flytt över gränsen till Tchad. Varje år försöker också hundratusentals flyktingar ta sig till tryggheten i Europa, ofta på illegala sätt. EU är kraftigt splittrat i frågan om hur man ska möta problemet med illegala flyktingar från Afrika. Italien och Tyskland har föreslagit uppsamlingsläger för flyktingar i Nordafrika från vilka flyktingar ska kunna ansöka om asyl i Europa. Det berör därmed än större frågor. Österrike och de baltiska länderna har börjat diskutera flyktingläger i Ukraina,

som tänkbar lösning på de tjetjenska flyktingströmmarna till östra EU. Förslaget har stött på motstånd bland annat från organisationer för mänskliga rättigheter som liknar sådana anläggningar vid koncentrationsläger. Även Sverige intar en kritisk hållning och är av åsikten att uppsamlingsläger utanför gränserna inte löser problemet med illegala flyktingar till Europa. Uppenbart är att situationen har sitt ursprung i de allvarliga konflikterna i länder utanför EU-området, men som ändå är en del av det europeiska rummet.

Afrika är en stor mottagare av svenskt bistånd vilket gör att kunskapen i landet om konflikter är betydande. Bland annat för att förhindra nya konflikter och försöka bidra till en demokratisk och ekonomisk utveckling betalades 2003 drygt 4 miljarder kronor ut i svenskt bistånd till länder söder om Sahara. Många av dessa länder tillhör världens fattigaste och upplever eller har upplevt väpnade konflikter. I flera fall handlar det som samhällen som hamnat i närmast permanent instabila förhållanden. Samhällsstrukturer för hälsovård, utbildning och forskning är svaga och den ekonomiska tillväxten är låg. Detta är några faktorer som tillsammans gör att Afrika är viktigt för Sverige och EU både i ett kort och långt perspektiv och är därför inkluderade i det europeiska rummet. Det finns ett gemensamt intresse för Europa och Afrika att lyfta fram situationen och för ett program av omfattande åtgärder.

13 Forsberg & Harbom (2005).

Demokratiska Republiken Kongo

Dagens konflikt i Kongo (Kinshasa) har sin början i 1960-talet då president Mobutu Sese Seko tog makten. Under hela hans styre förekom lågintensiva strider mellan olika grupper i Kongo (eller Zaire, som landet då kallades). Men det var först i mitten på 1990-talet som ett storskaligt uppror påbörjades. Mobutu spelade ofta på motsättningarna mellan olika etniska grupper i en klassisk strategi av att söndra och härska. Framförallt underblåste han hatet som fanns mot tutsier i östra Zaire. Läget förvärrades då regeringsarmén och lokalbefolkningen gav sig på etniska tutsier (banyamulenge) vilket skapade en rädsla bland övriga tutsier i landet. Banyamulenge-grupper organiserade och beväpnade sig och förenade sina styrkor med ett antal anti-Mobutu-grupper. På så sätt skapades 1996 gruppen Alliance des forces démocratiques pour la libération (AFDL) som leddes av Laurent Kabila. Därmed inleddes en mer organiserad kamp om makten.

Tutsiregeringen i grannlandet Rwanda stödde av strategiska skäl AFDL. Traditionellt har hutuerna i Rwanda haft starka band till Kongo vilket lett till allianser och samarbete. Före folkmordet 1994 styrde hutuerna Rwanda. Efter folkmordet på mer än en miljon tutsier flydde många av förövarna – tidigare regerande hutuer – till Zaire där de med regeringens tillåtelse kunde sätta upp omfattande flyktingläger från vilka de kunde bedriva attacker mot den nya tutsidominerade

regeringen i Rwanda. De inledde även attacker på tutsier i Zaire. Genom att i detta läge stödjade AFDL hoppades Rwanda eliminera militära hutugrupper samtidigt som man kunde underminera Mobutus ställning. Även Uganda assisterade AFDL eftersom Mobutu gav ugandiska rebellgrupper en frizon i Zaire. Av liknande skäl stödde det västra grannlandet, Angola, AFDL eftersom Mobutu i sin tur givit stöd åt den angolanska oppositionsgruppen UNITA. Kriget 1997 utlöstes och underhölls således av allianser och motallianser som inkluderade hela Centralafrika. Därför har det beskrivits som ett regionalt krig eller t.o.m. Afrikas "världskrig".

Mobutu störtades 1997 och ersattes av Kabila, som ändrade landets namn till Demokratiska republiken Kongo. Kabila som således kommit till makten genom att samarbeta med rwandiska och kongolesiska tutsier vände sig nu emot dem, kanske för att han fruktade den makt de fått såväl centralt som över landets östra delar. 1998 startade gruppen Rassemblement congolaise pour la démocratie (RCD) ett uppror mot Kabila. Snart splittrades denna grupp. Parallellt med detta trädde ännu ett parti in 1998 – Mouvement de libération congolaise (MLC) – med mål att störta Kabila. En ny fas i den väpnade konflikten inleddes, nu mellan Kabilas regering på den ena sidan och rebellgrupperna RCD och MLC på andra sidan. Även Uganda vände Kabila ryggen då han inte längre tillät ugandiska regeringsstyr-

kor att operera på kongolesiskt territorium i jakten på ugandiska rebeller. I detta läge mördades Laurent Kabila och efterträddes av sonen Joseph Kabila (2001). Många andra länder i regionen stödde antingen Kabilas regering eller rebellgrupperna RCD och MLC vilket gjorde den redan komplicerade konflikten ännu mer komplex. Förutom mellan regerings- och rebellstyrkor förekom det också omfattande strider mellan olika rebellgrupper. Detta skapade nya stora flyk-

tingströmmar inom hela regionen. Våldet mellan regeringen och rebellerna avtog under 2001 och i december 2002 skrevs ett fredsavtal på vilket ledde till ett slut på konflikten. 2003 var avtalet fortfarande intakt och inga strider rapportades. Trots fredsavtalet mellan regeringen och rebellgrupperna fortsatte de etniska motsättningarna i östra Kongo som resulterade i massakrer med tusentals döda. 2004 har dock våldet återigen flammats upp.

Centralasien

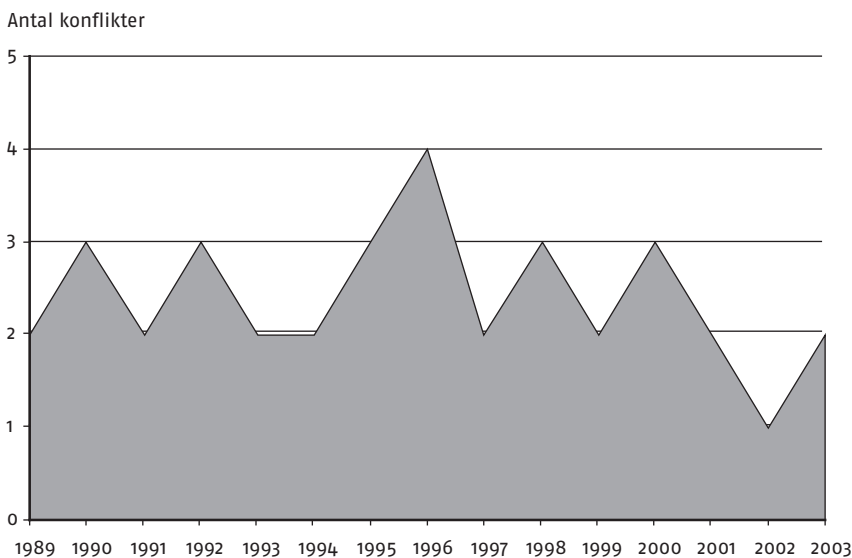
Centralasiens konfliktantal har varit relativt jämnt under åren vilket illustreras i Figur 8. Det skiljer inte mycket mellan den högsta noteringen 1996 med fyra konflikter och den lägsta 2002 med en konflikt: den mellan Indien och Pakistan. Antalet konflikter har dock varit relativt stort med tanke på att det endast ingår sju stater i regionen. Den mellanstatliga konflikten mellan Indien och Pakistan har varit aktiv tolv av de femton åren mellan 1989 och 2003. Afghanistan har upplevt konflikt alla år sedan 1989 med undantag för 2002. Förutom dessa har forna sovjetstaterna Tadzjikistan och Uzbekistan haft interna konflikter, liksom Pakistan (1990 och 1995–1996).

Även i detta område ser vi att konflikter kring regeringsmakten varit centrala. Den enda territoriella konflikten är den långvariga, mellanstatliga konflikten mellan Pakistan och Indien om Kashmir. Den dateras tillbaka till Indiens delning 1947 och har varit aktiv under hela perioden efter det kalla kriget, med ett uppehåll 1993–1995. På senare tid har dock symboliskt viktiga steg mot fred tagits i denna konflikt.

I februari 2004 träffades parterna formellt för första gången på nästan tre år. Dessa samtal följdes upp i juni med beslut om förtroendeskapande åtgärder, bl.a. har flyg-, järnvägs- och bussförbindelser återupptagits mellan länderna.

Tydligt är att många av de forna sovjetrepublikerna präglas av politisk instabilitet, nepotism och auktoritärt styre. Det är betecknande vad som hände i Kirgizistan i mars 2005 då president Akajev avsattes efter många års missnöje med ekonomin och med regeringens vanstyre. Protesterna handlade också om valfusk och presidentens maktställning. Det finns även en gammal konflikt mellan landets ledande norra del där huvudstaden ligger och den södra fattigare delen där det visat sig finnas grogrund för oroligheter. Att Ryssland och USA skaffat sig militärbaser i landet har upprört många muslimer och spätt på den spända situationen i landet. Framtiden är oviss.

I Tadzjikistan finns en bräcklig fred efter inbördeskriget på 1990-talet. Fortfarande är förband med krigsherrar aktiva och gör läget i de sydliga regionerna osäkert.

Figur 8. Antal väpnade konflikter i Cenralasien 1989–2003.

I Uzbekistan bedriver regeringen ett eget krig mot terrorismen med ständiga rättegångar mot "terrorister". Offentliga platser i huvudstaden har utsatts för bombdåd och det sägs finnas flera militanta islamistiska grupper i landet. Oroligheterna 2005 med 100-tals döda demonstrerade eftertryckligt att spänningarna är betydande. Uzbekistan ligger i vad som traditionellt utgör den ryska intressesfären, men landet är också sedan terrorattackerna den 11 september 2001 allierat med USA. Landet har öppnat sitt luftrum och erbjudit baser åt de amerikanska stridskrafter som är inblandade i de pågående operationerna i Afghanistan.

Diktaturen Turkmenistan är en annan potentiell oro härd där den livstidsvalde presidenten styr landet med järnhand. Där finns också fyra klaner som kämpar om makten och de verkar tidvis stöddas av regeringen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att trots att antalet konflikter i regionen är förhållandevis litet finns betydande missnöje i många stater samtidigt som flera blivit indragna i kriget mot terrorismen. Till detta hör ökande spänningar kring naturtillgångar, tydligast markerat av hur vattnet i Aralsjön letts bort i ekonomiskt tvivelaktiga och långsiktigt förödande projekt. Det finns skäl att ha denna region under uppsikt.

EN FALLSTUDIE:

Afghanistan

Afghanistan har varit i närmast konstant konflikt sedan 1978 då en rad kommunistiska och islamistiska kupper och uppror genomfördes. När de sovjetiska trupperna drogs tillbaka 1989 efter tio år bröt häftiga strider ut mellan den kvarvarande kommunistiska afghanska armén och Mujaheddin-styrkor. Trots knappa resurser lyckades den sittande regeringen under Najibollah hålla sig kvar i regeringsställning till 1992 då den splittrade oppositionen gick samman. Najibollah blev avsatt och dödades. Ny ledare blev oppositionsledaren Rabbani, en tajik med egna styrkor. De olika fraktionerna kunde inte enas om maktindelningen. Detta ledde till ett nytt inbördeskrig, denna gång mellan koalitionsregeringen under Rabbani på ena sidan och Mujaheddin-grupperna på motståndarsidan. Hårda strider följde i två år med fruktansvärd förstörelse i och omkring Kabul. Förutom detta pågick även intensiva strider mellan olika fraktioner vilket ledde till att det centrala styret i Kabul i praktiken kollapsade med anarki i stora delar av landet. Det var i detta läge som talibanerna ledda av Mullah Omar dök upp på den afghanska politiska scenen i augusti 1994 med målet att befria landet från det korrupta ledarskapet och införa ett strikt islamiskt samhälle baserat på sharialagar. 1996 intog talibanska styrkor Kabul och utropade Afghanistan till en islamisk stat. Den anti-talibanska oppositionen skapade en politisk och militär allians mest känd

under namnet Norra alliansen. Talibanerna hade kontroll över ungefär 90 % av territoriet. Det talibanska övertaget gjorde att många trodde att en talibansk seger var nära förestående.

Händelserna i USA den 11 september 2001 ändrade dock det maktpolitiska läget. Då talibanregeringen vägrade att lämna ut Usama bin Laden och andra al Qaida-medlemmar började den multinationella koalitionen flygbomba starka taliban- och al Qaida-fästerna. Norra alliansen som nu fick stöd av amerikanska och brittiska styrkor gjorde framryckningar och intog Kabul i november och i december föll det sista starka taliban-fästet. I december skrev de största anti-talibanska grupperna på ett avtal i Bonn i Tyskland vilket skapade en interimregering ledd av Hamid Karzai. Under 2002 ägde sporadiska talibanska attacker rum mot amerikanska styrkor. Under 2003 lyckades talibanerna att omgruppera sig och stärka sin organisation vilket fick till följd att de i februari uttalade att deras mål var att föra ett heligt krig (jihad) mot koalitionsstyrkorna och mot den sittande interimregeringen. De talibanska styrkorna följde snart upp uttalandet med en rad attacker mot afghanska säkerhetsstyrkor. Med endast 6 000 trupper är regeringsstyrkorna fortfarande beroende av militärt stöd från den multinationella koalitionen för att kunna bekämpa talibanerna och de olika krigsherrarna.

Europa

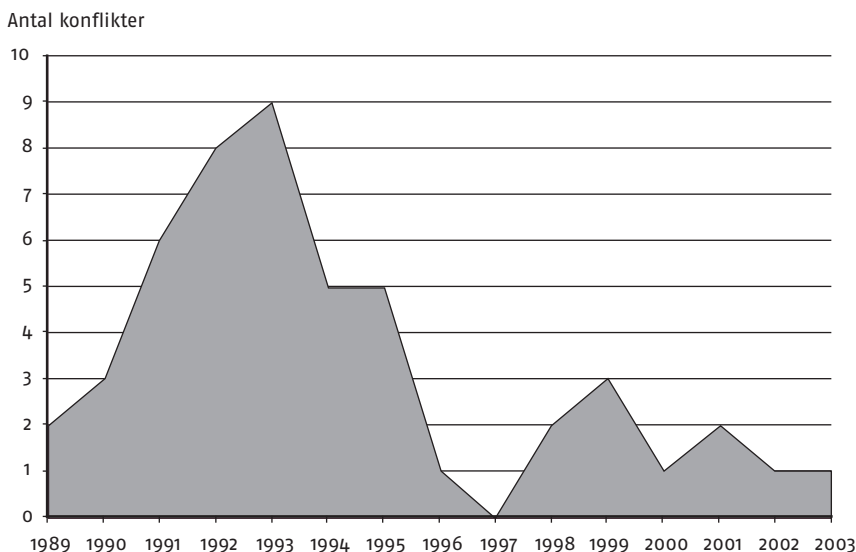
Europa uppvisar den mest positiva utvecklingen av alla regioner med en tydlig nedgång i antal konflikter. En topp inträffade 1993 med konflikter i det forna Sovjetunionen och, kriget på Balkan. Det var en dyster bild av Europa som målades upp i början på 1990-talet. Därefter har konflikterna kraftigt minskat i antal. Numera är Tjetjenienkonflikten den enda aktiva konflikten i regionen. Kriget i Tjetjenien sker på Europas bakgård och bidrar till instabilitet i hela Kaukasusregionen. Eftersom Ryssland hävdar att konflikten är ett led i kriget mot terrorism har stater och mellanstatliga organisationer valt att bortse från de övergrepp som människorättsorganisationer vittnat om. Kriget skapar sannolikt islamisk extremism som framförallt får konsekvenser för Ryssland självt. Exempel är de situationer då rebeller tog en teaterpublik i Moskva 2002 eller hela skolklasser som gisslan som vi såg i Beslan sommaren 2004. Situationen på Balkan är fortfarande skör och många

av de nya staterna befinner sig någonstans mellan konflikt och fred. Det baskiska ETA:s bombdåd i Spanien, instabiliteten i östra Europa och svårigheter att genomföra fredsprocessen i Nordirland vittnar om fortsatta spänningar.

Europa utmärker sig genom att ha en så stor andel territoriella konflikter, se Figur 5.¹⁴ Alla de mer uppmärksammade konflikterna efter 1989 har handlat om kontrollen över ett visst område: kriget i det f.d. Jugoslavien, Nordirland, Baskien i Spanien och Tjetjenien är exempel på detta. Europas regeringskonflikter har alla ägt rum i östra delarna framförallt i stater som ingick i Sovjetblocket (Rumänien, Georgien, Azerbajdzjan, Ryssland).

Konflikter i Europa tenderar att vara kortare än konflikter i andra regioner. Ofta är de endast aktiva ett par år vilket är att jämföra med konflikter i Centralasien, Afrika och Mellanöstern där många pågått i decennier. En orsak till detta kan vara att internationella aktörer såsom EU och FN har arbetat

14 Mellan 1989 och 2003 har 17 konflikter varit territoriella och 5 konflikter har handlat om regeringsmakten.

Figur 9. Antal väpnade konflikter i Europa 1989–2003.

mer intensivt på att få till fredslösningar i Europa än i andra regioner. Europa är också en rikare region vilket kan medföra att det finns resurser för att hantera konflikter och att de därmed blir mindre utdragna. En tredje förklaring kan vara att stora delar av Europa är och har varit demokratier under lång tid. Många av de väpnade konflikterna finns främst i länder med begränsade demokratiska traditioner – Tjetjenien, de forna Sovjetstaterna, Jugoslavien m.fl. Dessa förklaringar är dock inte heltäckande. Såväl Spanien som Storbritannien har båda upplevt långvariga konflikter trots att de är rika demokratiska stater. Intressant nog har emellertid dessa två stater varit ovilliga att begära stöd från andra europeiska

stater för att finna lösningar på dessa konflikter.

Det finns potentiella oroshärddar, framförallt i det forna Sovjetunionen. Georgien och Moldavien är två av de länder där risken för nya eller återuppblossande konflikter är påtaglig. Det fattiga Moldavien har interna problem med området Transnistrien som vill bryta sig ut och bli självständigt. I Georgien genomfördes en oblodig revolution hösten 2003 då folkmassor och oppositionsgrupper tågade in i parlamentet och nästa bokstavligen jagade ut den sittande presidenten Sjevardnadze. Om den nya ledningen inte kan leverera vad folket hoppas på finns det risk att nya oroligheter bryter ut. Samtidigt finns det i Georgien fortsatta

problem med republikerna Adzjarien, Abchazien och Sydossetien som alla vill ha autonomi eller självständighet. I mars 2004 förvärrades situationen i Adzjarien och många bedömare trodde att det kunde resultera i inbördeskrig. Konflikten handlar i grunden om vem som ska styra över den delvis autonoma regionen Adzjarien, centralregeringen i Tbilisi eller den lokale, närmast feudale och auktoritära ledaren Abasjidze. Abasjidze motsatte sig regimbytet i Tbilisi där oppositionsledaren Saakasjvili så småningom valdes till landets president. Läget skärptes under våren 2004 då Saakasjvilis besköts när han försökte ta sig till Adzjariens huvudstad Batumi vid Svarta havskusten. Detta

kan tyckas vara en lokal konflikt i ett bergigt och för de allra flesta ganska okänt område i världen. Men utgången av den georgiska konflikten berör många i väst och i Ryssland då det bl.a. handlar om kontrollen av en viktig transportled för gas och olja. Ryssland och USA har soldater i Georgien. EU är involverat i vad som händer.

Till dessa politiskt instabila områden kan Azerbajdzjan och Armenien läggas till där missnöjet mot det politiska styret skapar allt frekventare gatudemonstrationer. Ryssland har blandat sig i många av dessa potentiella konflikter vilket har underblåst de redan spända situationerna i regionen.

EN FALLSTUDIE:

Ryssland (Tjetjenien)

Efter Sovjetunionens fall i december 1991 ansåg den nya ryska republiken ledd av president Boris Jeltsin att Tjetjenien var en del av den federala staten. Tjetjenska ledare strävade däremot mot politisk och kulturell självständighet. Redan under hösten 1991 förklarade den tjetjenska ledaren Dudajev självständighet och blev strax därefter vald till "president" av det tjetjenska folket. I samband med detta intog Dudajevs styrkor nyckelposteringar i huvudstaden Groznj. Trots denna utveckling reagerade inte den ryska regeringen och situationen fortsatte att vara relativt lugn fram till slutet på 1994 då konflikten

hastigt eskalerade. Den ryska armén intog Tjetjenien i en stor militär framryckning under betydande stridigheter och antalet döda steg kraftigt. Denna första fas av konflikten varade fram till 1996. Ett fredsavtal ingicks som utlovade mer självstyre och en förhandling om en framtida lösning inom fem år.

Konflikten återupptogs dock i augusti 1999 då ett antal bostadshus sprängdes i Ryssland och den nya ryska ledare Putin slog till mot en grupp tjetjenska islamister i Dagestan. Ryssland inledde ett militärt försök för att få slut på den osäkra situationen i regionen och återinföra

direkt ryskt styre över Tjetjenien. I februari 2000 avancerade ryska styrkor åter mot Groznoj och lyckades ta kontrollen över staden. Kriget återupptogs med full styrka. Senare utsåg Putin den ryskvänliga Kadyrov till den ansvariga för Tjetjenien. Trots uttalanden från ryskt håll att stridigheterna upphört fortsatte ryska luftangrepp och militära insatser samt attacker från rebellerna. Upp till 10 000 människor kan ha dött under år 2000 i strider mellan ryska regeringstrupper och tjetjenska rebeller. Under 2001 kom rapporter från människorättsorganisationer om övergrepp och krigsförbrytelser trots att Ryssland hävdade att deras militära operation var över. Inte heller de tjetjenska rebellerna verkade ge upp utan attackerade en rad mål utanför Groznoj.

Konflikten minskade i intensitet under 2003. Samma år presenterade Putin en fredsplan som inkluderade en folkomröstning i mars 2003 om en ny konstitution. En majoritet av dem som (vågade) rösta stödde det nya förslaget till konstitution som innebar att Tjetjenien skulle stå under rysk kontroll. Efter folkomröstningen ökade antalet rebellattacker och självmordsbombningar och under sommaren och hösten dödades flera hundra människor i direkta strider. Under 2003

förlorade den tjetjenska rebelledaren Maskhadov alltmer inflytande samtidigt som Kadyrov, Putins man i Tjetjenien, stärkte sin position. I slutet på 2003 hade Ryssland återtagit viss kontroll över hela området och kunde styra genom den ryskvänliga regeringen. Konflikten eskalerade under 2004 då bl.a. den tjetjenska presidenten Kadyrov omkom i ett bombattentat.

Omvärldens reaktioner mot Tjetjenienkonflikten har varit försiktiga. När ryska trupper intog Tjetjenien i december 1994 möttes Ryssland med varsamma reaktioner från resten av världen. Många länder stannade vid att fördöma den militära insatsen och valde att se situationen som en intern angelägenhet vilket den ryska presidenten ivrigt vidhöll. Många internationella aktörer uttalade en rädsla över att konflikten skulle sprida sig till närliggande områden i Kaukasus. Storbritannien framhöll att striderna var ett bekymmer för Europa.

Under de senaste åren har vissa rebeller börjat använda sig av andra väpnade strategier i form av självmordsbombningar, flygkapningar, bombdåd i Moskva och gisslantagande. Exempel på det sistnämnda skedde i en teater i Moskva 2002 samt i en skola i Beslan sommaren 2004.

Allmänna slutsatser

I detta projekt har vi kunnat belägga en utveckling mot färre väpnade konflikter och krig i det europeiska rummet. Det motsäger den allmänna känslan av en mer osäker värld. 1991 var 33 konflikter aktiva, den högsta noteringen sedan 1989, vilket är att jämföra med 16 konflikter år 2003 vilken är den lägsta noteringen under samma period. Den ökade känslan av osäkerhet kan vara en reaktion på andra typer av väpnat våld i världen än den klassiska, statsbaserade konflikten. Exempel på dessa andra typer av våld kan vara angrepp mot civila, inte minst västerlänningar. Om det faktiskt är så att civila drabbas mer nu än tidigare kan vi inte avgöra med hjälp av detta material. Bombdåd på Bali, i Madrid, i Istanbul pekar dock på att det kanske finns skäl till den ökade oron.

Det innebär att ”säkerhet” i dag måste ses som ett större problem än endast förekomsten av väpnade strider och militära attacker. Begrepp som ”gemensam säkerhet”, ”demokratisk säkerhet” och ”mänsklig säkerhet” fångar en del av denna utveckling. Människor och samhällen är ”osäkra”

till följd av nya hot som tidigare inte tagits med i hotbildsbeskrivningar. Detta framgår också ur FN-rapporten ”A more secure world: Our shared responsibility” från december 2004. Den ligger nu till grund för arbetet med FN-reformer. Under 2005 publiceras också den första Human Security Report vilket blir ytterligare ett viktigt bidrag till förståelsen av nya typer av hot och därmed till ett bredare säkerhetsbegrepp.

Denna kartläggning visar att konflikter är återkommande och kan identifieras med vissa regioner eller statsbildningar. Även om det finns fredsavtal så har det i vissa fall inte varit tillräckligt för att hindra att konflikter återkommer. De många komplikationer i fallet Kongo-Kinshasa illustrerar detta, liksom problem runt Kaukasus, Palestina och Irak. Det innebär att det internationella engagemanget för ett land med en aktuell konflikthistoria inte kan upphöra bara för att en konflikts väpnade fas tar slut. Det internationella systemet har hittills visat sig dåligt utrustat för att följa sådana situationer. FN:s säkerhetsråd är i hög grad inriktat

på att hantera kriser, inte på att ta upp de långsiktiga dimensionerna. Det förslag som nu lagts fram om att inrätta en särskild Peacebuilding Commission under säkerhetsrådet är det första försöket att bygga en institution för FN:s engagemang inom ett bredare säkerhetstänkande.

Vår översikt visar också att de konflikter som ofta beskrivs som interna i själva verket hänger nära samman med vad som sker i en hel region eller t.o.m. globala skeenden (Sovjetunionens upplösning, staters försvagning, kamp mot terrorism). Detta ökar konflikternas komplexitet och ger därmed nya utmaningar för t.ex. EU:s och Sveriges möjligheter att begränsa och lösa konflikter. Olika delar av ett lands utrikesrelationer kan kollidera. Behovet av att arbeta från ett globalt perspektiv betyder också att dessa delar måste samordnas, vad som nu kallas ”koherens”. Detta behöver ske såväl på nationell som på mellanstatlig nivå vilket inte är helt enkelt att genomföra i praktiken.

Ett påtagligt uttryck för dessa samband är de globala flyktingströmmarna. Vad som förr beskrevs som ”avlägsna” konflikter är i dag representerade i dagliga möten på arbetsplatser, skolor, sjukhus, förvaltning och underhållning. Detta är inte endast något som är utmärkande för Sverige. I stort sett alla stater står inför likartade möten, det må sedan vara Australien, Brasilien eller Island. Det innebär att det finns betydande lärdomar att ta till sig, men också att de ”avlägsna” konflikternas

orsaker, utveckling och lösning är globala angelägenheter.

Denna genomgång visar också att de flesta konflikter i det europeiska rummet finns i odemokratiska och fattiga länder (se Appendix 2). Genom att arbeta med demokratiutveckling, utbildning och fattigdomsbekämpning borde det vara möjligt att ändra konfliktmönstret i många delar av världen. Mellanstatliga konflikter kan förebyggas och hanteras genom att främja bi- och multilaterala kontakter mellan länder, öka en ömsesidigt gynnsam handel och skapa gemensamma organ för att leda utvecklingen. Det är också fullt möjligt att lösa de dispyter och konflikter som ändå uppstår genom att ge ett större utrymme för förhandlingar, icke-militära och preventiva åtgärder. Som vi också sett har flera av regionerna i det europeiska rummet uppvisat minskande antal konflikter. Det finns flera tänkbara förklaringar till detta. En är att det internationella samfundet har blivit mer effektivt när det gäller att förebygga konflikter, dvs. innan dispyter utvecklas till väpnade konflikter. På senare år har åtgärder för att förebygga konflikter varit i fokus för många internationella aktörer, inte minst EU och FN. Sverige har aktivt arbetat för att skapa en ny kultur kring detta perspektiv. Anna Lindhs insatser är dokumenterade och fick också sin praktiska utformning i samband med krisen i Makedonien 2000–01. Vi kan också notera att antalet fredsbevarande styrkor har ökat de senaste åren. Ett stort

antal fredsprocesser pågår och mängden fredsavtal är betydande. Detta bidrar sammantaget till att korta pågående konflikter och – i många fall – till att minska risken för att de åter trappas upp till högre våldsnivåer.

Detta gör att det trots allt finns skäl att hoppas på att tendensen mot färre konflikter håller i sig. Det är emellertid inget som sker automatisk. Det är ett resultat av många strävanden som drar åt samma håll.

Sveriges roll i internationell krishantering

Sverige har en traditionell roll som en aktiv deltagare i internationellt arbete för fred och säkerhet, både i vår egen region och i världen i stort. Denna rapport ger en rad slutsatser för hur Sverige kan utforma denna roll. Låt oss belysa tio inslag av särskild vikt.

Kris i vår omvärld

1. Inte bara hot i omvärlden. Det finns ingen anledning för de med ansvar för krishantering att beskriva världens utveckling i övervägande hotfulla termer. Denna rapport visar komplexiteten och svårigheten i att ge just en sådan entydig bild av dagens skeenden. Det finns såväl hot som möjligheter. Det ligger i krishanteringens natur att inrikta sig på det hotfulla, men det ska inte ske till priset av det hoppfulla. Konflikter tar slut, fredsavtal ingås, fredsbevarande operationer lyckas bevara freden. Varken världsläget eller tillståndet i Sveriges närområde kan beskrivas som problemfritt, men det rör sig om problem som kan hanteras med eftertanke, innovation och beprövad erfarenhet.

2. Förvarning eller överraskning?

Krishantering innebär, per definition, att ställas inför oväntade situationer. Det europeiska rummet utgör en provkarta på sådana situationer. Flera stora krig har utspelats i området, vissa med tydlig förvarning (USA-koalitionens invasion av Irak), andra mer överraskande (terroråd, kriget Etiopien–Eritrea 1998–2000). Myndigheter med ansvar för krishantering kan därför förbereda sig i vissa sammanhang, även om t.ex. det förutsägbara kriget i Irak sedan resulterat i vissa oväntade effekter (självmoordsbombningar och operationer mot landets infrastruktur som ”motståndsstrategi”) likaväl som vissa väntade (ökade spänningar mellan olika etniska grupperingar, ökat USA-hat).

3. Tidig varning. Ett tydligt mönster är att interna konflikter med stark extern inblandning, i form av militär trupp från andra stater (s.k. internationaliserade konflikter), ofta blir långvariga och förödande. Följaktligen är det viktigt, ur ett krisberedskapsperspektiv, att noga ge akt på hur andra stater (inte minst stormakter) ställer sig. Ju mer de

är involverade, desto större effekter är det sannolikt att en lokal situation har på världsläget i stort. Irakkriget, som ju är begränsat till Irak som land och inte har regionaliserats (ännu?), har inte desto mindre stora effekter på globala förhållanden.

Nya aspekter i internationell krishantering

4. Många dimensioner. Modern krishantering måste vara mångdimensionell. Det innebär att varje myndighet med ansvar för att hantera svåra påfrestningar – vare sig de utspelas i Sverige eller inom ett större område som det europeiska rummet – måste ha tillgång till kunskap utanför det egna omedelbara ansvarsområdet. Krishantering måste innehålla ett lagarbete med många olika kompetenser representerade på ledningsnivå.

5. Kris och våld i många former.

De kriser som återgivits i denna rapport handlar om mycket allvarliga situationer där välorganiserade aktörer befinner sig i väpnad kamp mot varandra. Det finns också andra våldsamma situationer såsom mellan grupper som är mer löst organiserade (t.ex. mellan etniska grupper), eller mellan organisationer (inkl. statsapparaten) och helt obehäpnade och icke-organiserade individer (t.ex. folk mord). Det är troligt att sådana situationer är lika många som

de välorganiserade, men vanligen kanske inte lika förödande. Vi kan inte avgöra om politiskt våld i dessa former blivit vanligare i dag än tidigare. Det är dock nödvändigt för myndigheter med krisberedskap som uppdrag att också se till denna del av verkligheten.

6. Bred säkerhetssyn. Resultaten från denna studie understryker vikten av ett brett och förutsättningslöst säkerhetsbegrepp. Säkerhet handlar ytterst om människors känsla av trygghet för det egna och de näras liv. I dag hotas detta från många olika håll. Det innebär att den som har ansvar för ett lands och folks säkerhet behöver vara uppmärksam på många olika typer av hot. En säkerhetsskapande strategi innehåller därmed åtgärder på många plan, såväl akuta (polis, militär, diplomati, under rättelser och konfliktlösning) som långsiktiga (bistånd, samhällsbyggande, integration, problemlösning).

Regionala variationer

7. Regioner med olika karaktär.

Det finns påtagliga skillnader mellan de olika delarna av det europeiska rummet. Europa i snävare mening uppvisar på senare år en stark minskning av antalet konflikter. Genomgående har konflikterna också varit mer kortvariga. För andra områden finns inte samma tydliga mönster. Snarare har fredsprocesser rönt bakslag och nya konflikter (ibland relaterade till tidigare konflikter) uppkommit. De instrument som

skapats i Europa har uppenbarligen haft betydelse. EU är troligen en viktig faktor, men det är svårt att direkt utskilja just denna organisations betydelse. Politisk gemenskap, aktiva nätverk, förhoppningar om ökad integrationen, statsapparaten relativa styrka, tillkomsten av demokratiska styrelseskick, osv. kan också spela en viktig roll. Dessa skillnader pekar emellertid på vikten av långsiktigt arbete för krishantering. Vad som görs i dag måste relateras till hur fred byggs i morgon.

Mer specifikt ställer de olika regionerna bland annat följande utmaningar för Sveriges engagemang i internationell krishantering:

- I *Mellanöstern* är det två krishärdar som i dag kräver internationell medverkan för framgångsrik lösning: Irak och Palestina. Sverige bör skaffa sig en beredskap för att sända observatörer, inte minst vid valtillfällen, men också för att följa effekterna av olika krisdämpande åtgärder.
- I *Afrika* knyts behoven särskilt till de bräckliga fredsprocesserna i Central- och Västafrika. Sverige är redan engagerat men bör också här höja beredskapen för åtgärder i Sudan. I Etiopien–Eritreakonflikten borde Sverige kunna spela en mer framträdande medlande roll.
- I *Centralasien* ser vi ett begynnande stormaktsspel där Ryssland, Kina och USA alla lurpassar på varandra, samtidigt som olika lokala grupper försöker utnyttja situationen. EU:s

roll behöver stärkas omgående för att dessa krishärdar ska utvecklas i fredlig riktning. Den ökande droghandeln gör det till ett nationellt intresse också i snäv mening.

- I *Europa* finns en pågående konflikt, Tjetjenien, som allt för länge lämnats åt sitt öde. Fredsprocessen i Nordirland kan lämna lärdomar för denna situation. Om den inte bearbetas är det sannolikt att den skapar ökande problem, mer lidande och risk för nya besinningslösa dåd. Ett sätt att ta upp denna fråga regionalt eller internationellt måste utformas. Där finns också en latent krutdurk, Kosovo, vars status snarast måste avgöras, t.ex. i termer av villkorad självständighet. Oklarheten skapar mer osäkerhet och laglöshet än snart sagt varje avgörande.

Arbetsformer för internationella insatser

8. Sveriges arbete genom EU.

Sveriges insatser har inte särskilt studerats i detta projekt, men den ändrade konfliktbilden ger ändå vissa slutsatser för Sveriges del. Det är uppenbart att mycket krisdämpande agerande nu sker inom ramen för EU. FN är också av vikt, inte minst för förhållanden i Afrika. I andra delar av det europeiska rummet ser bilden annorlunda ut. Krishantering inom EU:s ram har betydande trovärdighet i länder som står utanför organisationen. Sveriges rege-

ring har spelat en särskild roll för att skapa EU:s politik för konfliktförebyggande åtgärder. Det ger landet en särskild roll, som det är viktigt att vidareutveckla, och konkreta insatser för krishantering bör utformas. EU bör ges en roll i såväl Centralasien som Mellanöstern, förutom i Europa självt. I Afrika bör arbetet emellertid i högre grad ske i samarbete med kontinentens egna institutioner och med FN. EU har här rollen av en stark maktfaktor med egna intressen, vilken ofta kan göra den mindre lämplig som krishanterare. Det är alltså viktigt att i varje situation bedöma vilket organisatoriskt eller politiskt ramverk som har bästa möjligheten att faktiskt uppnå resultat.

9. Nya typer av insatser. För effektiv och legitim krishantering inom detta geografiska område är det viktigt att finna parter att samverka med. I många fall finns inte organisationer som motsvarar de svenska. Det kan vara ett gott skäl för Sverige att engagera sig i uppbyggnad och utveckling av nationell kapacitet för krisbered-

skap. Det är också ett direkt svenskt egenintresse att på detta sätt etablera nära kontakter med förvaltningar i länder med en historia av kriser.

10. Framträdande forskningsbehov.

Det är påfallande många frågor av betydelse för Sveriges krishantering som inte har blivit föremål för mer ingående forskning. Några exempel är följande. Vi behöver veta mer om trender i våldsutveckling och deras orsaker. Vi behöver förstå hur olika typer av våld påverkar varandra (kopplingen mellan terrorism och konventionellt krig är en, folkmord och terrorism en annan, osv.). Men minst lika viktigt är att studera vilka krishanterande åtgärder som fungerar för att förhindra att konflikter trappas upp till krig. Till detta hör också vilka fredsskapande åtgärder som får konflikter att bli konstruktiva och bli ett led i samhällsbyggande snarare än allmän destruktion. För goda resultat bör detta också vara ett arbete i internationell samverkan. Fredens behov ställer krisberedskap och kunskapsutveckling inför stora utmaningar.

Appendix 1

INTERNATIONALISERADE KONFLIKTER

(De stödjande länderna står inom parentes)

* stödjer regeringsparten i konflikten

1989

- Libanon (Syrien)
- Angola (Kuba*)
- Mozambique (Zimbabwe*)

1990

- Libanon (Syrien)
- Mozambique (Zimbabwe*)
- Rwanda (Zaire*)

1991

- Inga internationaliserade konflikter

1992

- Azerbajdzjan (Armenien)
- Bosnien (Jugoslavien)
- Kroatien (Jugoslavien)

1993

- Azerbajdzjan (Armenien)
- Tadzjikistan (Ryssland, Uzbekistan)
- Bosnien (Jugoslavien)
- Bosnien (Kroatien)
- Kroatien (Jugoslavien)

1994

- Tadzjikistan (Ryssland*, Uzbekistan*)

1995

- Tadzjikistan (Ryssland*, Uzbekistan*)

1996

- Tadzjikistan (Ryssland*, Uzbekistan*)
- Kongo–Kinshasa¹⁵ (Rwanda)

¹⁵ Kongo–Kinshasas officiella namn är Demokratiska republiken Kongo men brukar benämnas Kongo–Kinshasa för att man lättare ska kunna särskilja den från grannlandet Republiken Kongo med huvudstaden Brazzaville.

1997

- Kongo–Kinshasa (Rwanda, Uganda, Angola*)
- Kongo–Brazzaville (Angola)

1998

- Kongo–Kinshasa (Zimbabwe*, Angola*, Namibia*, Tchad*, Rwanda, Uganda)
- Kongo–Brazzaville (Angola*, Tchad*)
- Guinea Bissau (Senegal*, Guinea*)
- Lesotho (Sydafrika*, Botswana*)

1999

- Kongo–Kinshasa (Zimbabwe*, Angola*, Namibia*, Tchad*, Rwanda, Uganda)
- Angola (Namibia*)
- Kongo–Brazzaville (Angola*, Tchad*)
- Guinea–Bissau (Senegal*, Guinea*)
- Jugoslavien (NATO:s medlemsstater)

2000

- Kongo–Kinshasa (Zimbabwe*, Angola*, Namibia*, Rwanda, Uganda)
- Angola (Namibia*)
- Sierra Leone (Storbritannien*)
- Uzbekistan (Kirgizistan*)

2001

- Kongo–Kinshasa (Zimbabwe*, Angola*, Namibia*, Rwanda, Uganda)
- Angola (Namibia*)
- Centralafrikanska republiken (Libyen*)
- USA (USA-koalitionen*)

2002

- Angola (Namibia*)
- Kongo–Brazzaville (Angola*)

2003

- Afghanistan (USA-koalitionen*)

Appendix 2

List of Armed Conflicts in the European Space 1989 – 2003¹

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																									
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003											
Europe																												
<i>Azerbaijan</i>	Territory <i>Nagorno-Karabakh</i>	Republic of Nagorno-Karabakh Armenia																										
	Government	Husseinov Military faction OPON forces (Otryad Policija Naznacenija: Special Police Brigade)																										
<i>Bosnia and Herzegovina</i>	Territory ² <i>(Serb)</i>	Serbian Republic of Bosnia and Herzegovina Serbian irregulars																										

¹ The list of Armed Conflicts is based on the collected work of several researchers affiliated to the Department of Peace and Conflict Research. The 1989–2003 list is revised and updated and replaces that of our previous reports, published annually in *Journal of Peace Research* since 1993. For 2003, Ylva Blondel, Kristine Eck, Lina Edmark, Camilla Elowsson, Hanne Fjælde, Erika Forsberg, Helena Grusell, Lotta Harbom, Lisa Hultman, Stina Höglblad, Anna Jarstad, Joakim Kreutz, Frida Möller, Anders Nilsson, Desiree Nilsson, Isak Svensson, Daniel Strandow, Mimmi Söderberg and Margareta Sollenberg were particularly helpful in maintaining and updating the list.

² Possibly war in 1994 and 1995.

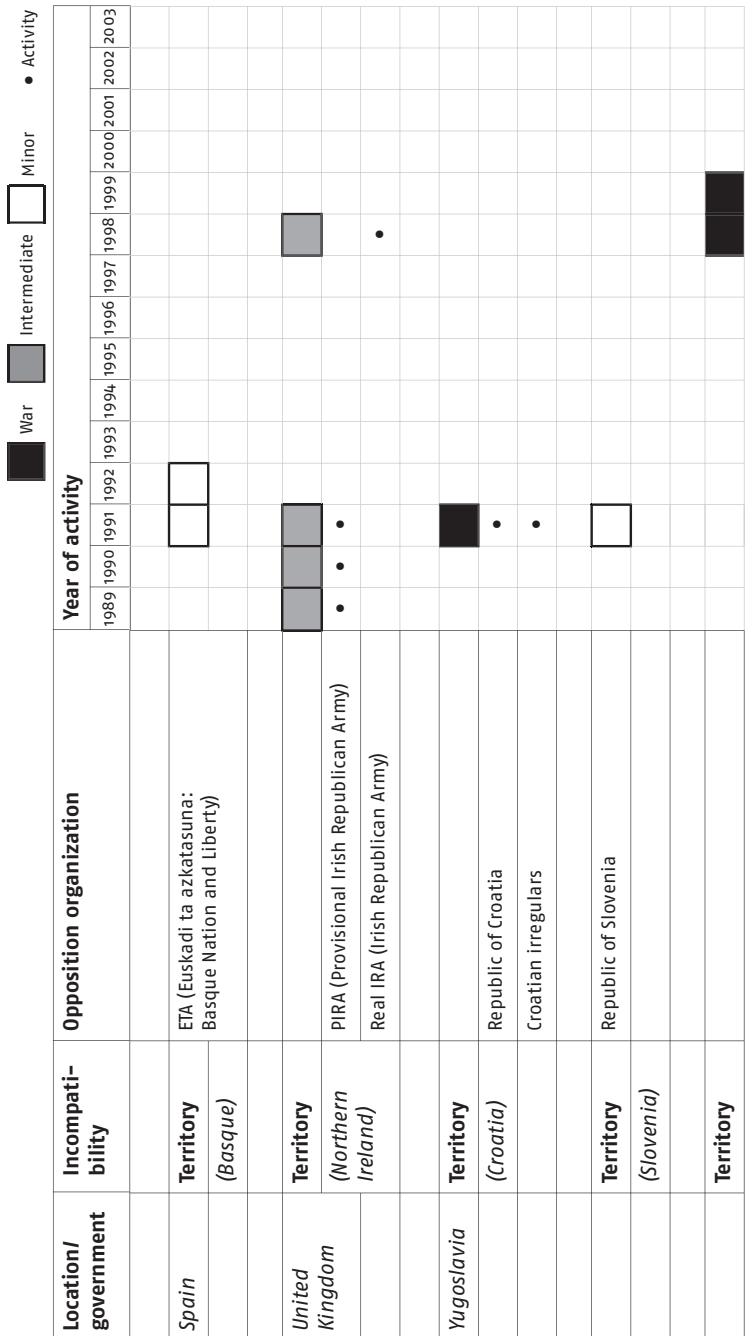
Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
		Yugoslavia				•											
	Territory																
	<i>(Croat)</i>	Croatian Republic of Bosnia and Herzegovina				•											
		Croat irregulars				•											
		Croatia				•											
	Territory	Autonomous Province of Western Bosnia															
	<i>(Bihacka Krajina)</i>																
<i>Croatia</i>	Territory ³																
	<i>(Serb)</i>	Serbian irregulars				•											
		Serbian Republic of Krajina				•											
		Yugoslavia				•											

3 Possibly intermediate in 1995.

		Year of activity														
		1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Georgia</i>	Location/government															
	Incompatibility															
	Opposition organization															
	Government															
	Territory															
	<i>(South Ossetia)</i>															
	Territory															
	<i>(Abkhazia)</i>															
<i>Macedonia</i>	Government															
<i>Moldova</i>	Territory															
	<i>(Dniestr)</i>															

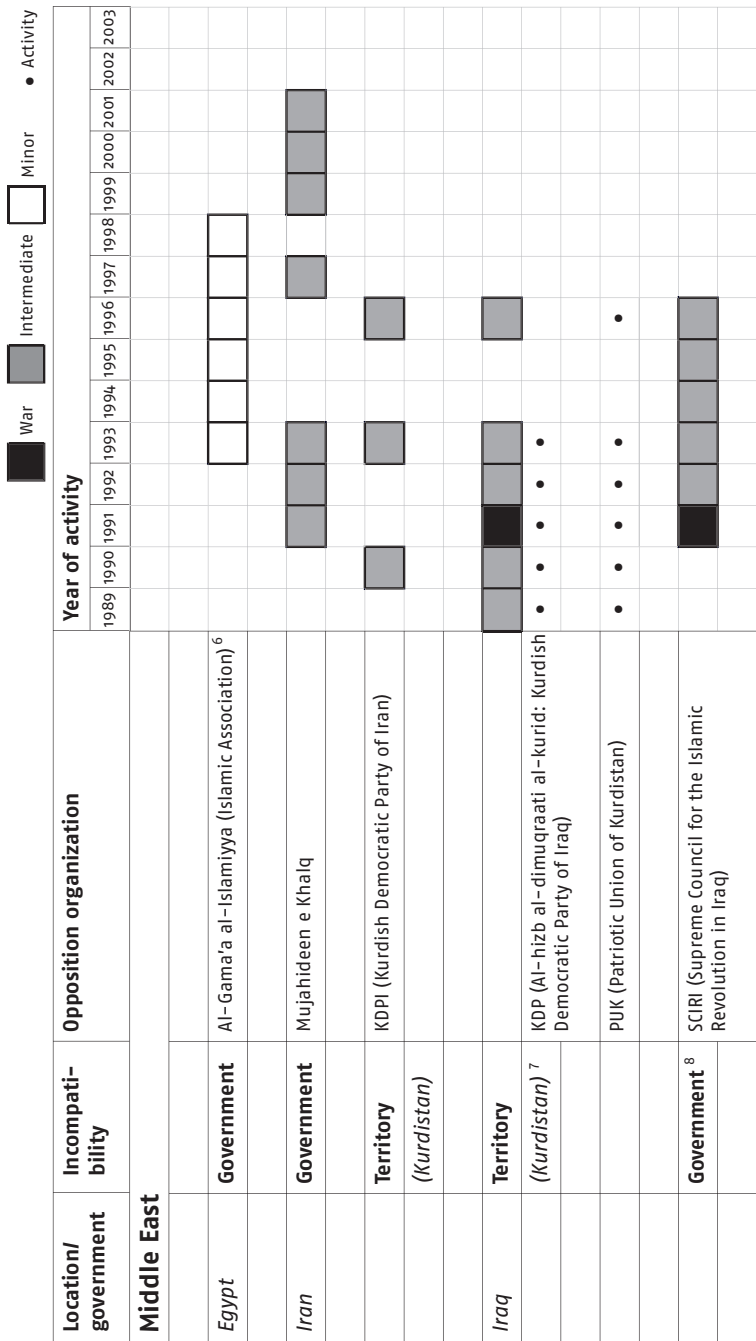
⁴ The anti-government alliance in Georgia consisted of a faction of the National Guard, the Forces of Vazha Adamia and MKhedrioni.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity															
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
<i>Romania</i>	Government	National Salvation Front																
<i>Russia</i>	Government	Parliamentary forces																
	Territory <i>(Chechnya)</i>	Republic of Chechnya (Ichkeria)																
	Territory <i>(Dagestan)</i>	Wahhabi Movement of the Buinaksk district																
<i>Soviet Union</i>	Territory <i>(Azerbaijan)</i>	APF (Azerbaijani Popular Front)																
	Territory <i>(Nagorno-Karabakh)</i>	Republic of Armenia and ANM (Armenian National Movement)																

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																							
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003									
	(Kosovo)	UCK (Ushtria çlirimtare e kosovës: Kosovo Liberation Army)																								
		NATO (North Atlantic Treaty Organization) ⁵																								

⁵ Belgium, Canada, Czech Rep., Denmark, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Italy, Luxembourg, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Spain, Turkey, United Kingdom, and United States.

⁶ Some 40 Muslim groups cooperate in Al-Gama'a al-Islamiyya
⁷ In 1994, 1995 and 1996 internal fighting between PUK and KDP resulted in war-scale deaths; however as it did not involve the Iraqi government, it does not meet the criteria of an armed conflict as defined here.
⁸ Possibly war in 1992.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Iraq – Kuwait</i> ⁹	Territory (Kuwait)									█							
<i>Iraq – USA, UK, Australia</i>	Government																█
<i>Israel</i>	Territory (Palestine)	PFLP (Al-Jabna Al-Shabiyya li Tahrir Falastin: Popular Front for the Liberation of Palestine) PFLP – GC (PFLP – General Command) Fatah (Harakat Tahrir Falastin: Movement for the National Liberation of Palestine) Hezbollah (Party of God) PIJ (Al-Jihad al-Islami fi Filastin: Palestinian Islamic Jihad)															●
																	●
																	●
																	●

⁹ In 1991, Kuwait was supported by the Multinational Coalition comprising troops from: Argentina, Australia, Bahrain, Bangladesh, Belgium, Canada, Czechoslovakia, Denmark, Egypt, France, Greece, Honduras, Italy, Morocco, Netherlands, Niger, Norway, Oman, Pakistan, Portugal, Qatar, Saudi Arabia, Senegal, Spain, Syria, United Arab Emirates, United Kingdom and the USA.

		Year of activity														
		1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Opposition organization															
	Hamas (Harakat al-muqawama al-islamiyya: Islamic Resistance Movement)					•	•	•	•				•	•	•	•
	PNA (Palestinian National Authority)								•				•		•	
	AMB (Kataeb al-Shaheed al-Aqsa: al-Aqsa Martyr's Brigade)														•	•
	Harakat Amal (Hope Movement)							•		•						
<i>Lebanon</i>	Government															
	Lebanese Army (Aoun)							•								
	Lebanese Forces							•								
	Syria							•								
<i>Turkey</i>	Territory (Kurdistan)															
	PKK (Partiya Karkeren Kurdistan: Kurdistan Worker's Party) ¹⁰															
	Government															
	Devrimci sol (Revolutionary Left)															

War
 Intermediate
 Minor
 Activity

¹⁰ In 2002, the PKK changed its name to Kadek (Kurdistan Freedom and Democracy Congress). In 2003 the name was changed again, this time to KONGRA-GEL (People's Congress of Kurdistan).

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																								
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003										
Yemen																											
	Territory	Democratic Republic of Yemen																									
	(South Yemen)																										

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003		
Central Asia																			
<i>Afghanistan</i>	Government ¹¹																		
		Military faction		•															
		Hezb-i-Islami (Islamic Party)	•	•	•	•	•	•	•	•									
		Hezb-i-Wahdat-i-Islami (Islamic Unity Party)	•	•	•	•	•	•	•	•									
		Jumbish-i Milli-ye Islami (National Islamic Movement)			•	•	•	•	•	•									
		Taleban									•	•							•
		Jami'at-i-Islami (Islamic Association)			•	•	•	•	•	•									
		UIFSA (United Islamic Front for the Salvation of Afghanistan) ¹²									•	•	•	•	•	•	•	•	•
		Multinational Coalition ¹³																•	

¹¹ In 2003, Afghanistan was supported by the Multinational Coalition, comprising troops from Australia, Denmark, France, Germany, Italy, Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Rumania, United Kingdom and the USA.
¹² UIFSA was formed in June 1997 and groups several opposition organizations, e.g. Jami'at-i-Islami, Jumbish-i Milli-ye Islami, Hezb-i-Wahdat-i-Islami.
¹³ The Multinational Coalition, active in 2001, comprised troops from Australia, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Jordan, Netherlands, Poland, Russia, Turkey, United Kingdom, and the USA.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>India – Pakistan</i>	Territory <i>(Kashmir)</i>		■	■	■	■		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
<i>Pakistan</i>	Government	MQM (Mohajir Qaumi Movement)		■				■	■								
<i>Tajikistan</i> ¹⁴	Government	UTO (United Tajik Opposition)			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
		Movement for Peace in Tajikistan			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Uzbekistan</i> ¹⁵	Government	IMU (Islamic Movement of Uzbekistan)														■	■

¹⁴ Supported by troops from Russia / CIS (Commonwealth of Independent States) in 1993–96 and troops from Uzbekistan in 1993–94.

¹⁵ Supported by troops from Kyrgyzstan in 2000.

War
 Intermediate
 Minor
 ● Activity

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003		
Africa																			
<i>Algeria</i>	Government																		
		Takfir wa'Hijra (Exile and Redemption)				●													
		MIA (Mouvement islamique armée: Armed Islamic Movement)						●											
		FIS (Al-Jibhat al-Islamiyya li-l-Inqadh: Front Islamique du salut: Islamic Salvation Front) ¹⁶						●		●	●	●							
		GIA (Groupe islamique armé: Armed Islamic Group)						●		●	●	●	●	●	●				
		GSPC (al-Jama'ah al-Salafiyah li-Da'wah w'a'l-Qital; Groupe Salafite pour la prédication et le combat: Salafist Group for Preaching and Combat)												●		●	●	●	●

¹⁶ In 1994, the AIS (Armée islamique du salut: Islamic Salvation Army) was formed as the armed wing of FIS. AIS was initially mainly composed of former MIA members. Note that from the mid-1990s, the FIS's control over the AIS became increasingly tenuous and after 1997 the two groups are best viewed as separate entities.

Location/ government	Incompatibility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Angola</i> ¹⁷	Government ¹⁸	UNITA (União nacional para a independência total de Angola: National Union for the Total Independence of Angola)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	Territory (<i>Cabinda</i>)	FLEC-R (Frente da libertação do enclave de Cabinda - Renovada: Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda - Renewed)	□	•	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
		FLEC-FAC (Frente da libertação do enclave de Cabinda - Forças Armadas de Cabinda: Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda - Armed Forces of Cabinda)					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Burundi</i>	Government ¹⁹	Palipehutu (Parti pour la libération du peuple Hutu: Party for the Liberation of the Hutu People)	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□

¹⁷ Supported by troops from Cuba in 1989. Supported by troops from Namibia in 1999–2002.

¹⁸ Possibly intermediate in 1995.

¹⁹ Possibly intermediate in 1995–96, possibly war in 1997 and 1999.

Location/ government	Incompatibility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
		CNDD (Conseil national pour la défense de la démocratie: National Council for the Defence of Democracy)								•	•	•	•				
		Frolina (Front pour la libération nationale: National Liberation Front)									•						
		Palipehutu-FNL (Parti pour la libération du peuple Hutu-Force Nationale de Liberation: Party for the Liberation of the Hutu People- Forces for National Liberation) ²⁰									•	•	•	•	•	•	•
		CNDD-FDD (Conseil national pour la défense de la démocratie-Forces pour la défense pour la démocratie: National Council for the Defence of Democracy) ²¹												•	•	•	•
Cameroon- Nigeria	Territory (Bakassi)																

²⁰ In 2002, Palipehutu-FNL split into the Palipehutu-FNL/Rwasa faction and the Palipehutu-FNL/Mugabarabona faction.

²¹ In 2001, CNDD-FDD split into the CNDD-FDD / Ngayikengurukiye faction and CNDD-FDD/INKUNZIZA faction.

War Intermediate Minor Activity

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																	
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003			
<i>Central African Republic</i> ²²	Government																			
		Military faction																		
		Forces of François Bozize																		
<i>Chad</i> ²³	Government ²⁴																			
		Military faction																		
		Mosanat (Mouvement pour la salvation nationale tchadienne: Movement for the National Salvation of Chad)																		
		Islamic Legion																		
		MPS (Mouvement patriotique du salut: Patriotic Salvation Movement) ²⁵																		
		MDD (Mouvement pour la démocratie et le développement: Movement for Democracy and Development)																		
		CSNPD (Conseil de salut national pour la paix et la démocratie: Committee of National Revival for Peace and Democracy)																		

²² Supported by troops from Libya in 2001.

²³ Due to the complex situation in Chad during the early 1990s, it is hard to find reliable casualty figures that can be related to specific groups. Thus, the data on Chad 1989–1995 are estimates.

²⁴ Possibly intermediate by 2001.

²⁵ Formed by the military faction and MOSANAT in 1990.

		Year of activity														
		1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Location/ government	Opposition organization				•	•	•									
	CNR (Comité national de redressement: National Council for Recovery)				•	•										
	FNT (Front national tchadien: Chad National Front)				•											
	FARF (Forces armées pour la République fédérale: Armed Forces of the Federal Republic)								•							
	MDJT (Mouvement pour la démocratie et la Justice au Tchad: Movement for Democracy and Justice in Chad)										•	•	•	•	•	•
<i>Comoros</i>	Presidential guard															
	Territory <i>(Anjouan)</i>															
	MPA (Mouvement populaire anjouanais: Republic of Anjouan)															
<i>Congo Braz-zaville</i> ²⁶	Government															
	Cobras															
	Ninjas				•	•										

 War Intermediate Minor Activity

²⁶ Supported by troops from Angola and Chad in 1998-99. Supported by troops from Angola in 2002.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity														
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
		Angola								•							
		Cocoyes									•						
		Nsiloulous											•				
<i>Democratic Republic of Congo (former Zaire)</i> ²⁷	Government ²⁸																
		AFDL (Alliance des forces démocratiques pour la libération du Congo-Kinshasa: Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo-Kinshasa)								•	•						
		Rwanda								•	•	•	•	•	•	•	
		Angola								•							
		Uganda									•	•	•	•	•	•	
		RCD (Rassemblement congolaises pour la démocratie: Congolese Democratic Rally)									•	•	•	•	•	•	
		MLC (Mouvement de libération congolais: Congolese Liberation Movement)									•	•	•	•	•	•	

²⁷ Supported by troops from Zimbabwe, Angola, Namibia and Chad in 1998-99, and by troops from Zimbabwe, Angola and Namibia in 2000-01.

²⁸ Possibly war in 2001.

Location/ government	Incompatibility	Opposition organization	Year of activity															
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
		RCD-MI (Rassemblement congolaises pour la démocratie-Mouvement de libération: Congolese Democratic Rally-Liberation Movement)																
<i>Djibouti</i>	Government	FRUD (Front pour la restauration de l'unité et de la démocratie: Front for the Restoration of Unity Democracy) FRUD-faction																
<i>Eritrea</i>	Government	EIJM (Harakat al Jihad al Islami: Eritrean Islamic Jihad Movement) – Abu Suhail faction																
<i>Eritrea – Ethiopia</i>	Territory (<i>Badme</i>)																	
<i>Ethiopia</i>	Territory (<i>Somali</i>)	al-Itahad al-Islami (Islamic Union)																
	Territory	EPLF (Eritrean People's Liberation Front)																

War Intermediate Minor • Activity

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																	
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003			
	(<i>Eritrea</i>)																			
	Territory																			
	(<i>Afar</i>)	ALF (Afar Liberation Front)	•																	
		ARDUF (Afar Revolutionary Democratic Unity Front)	•	•	•															
	Territory ²⁹																			
	(<i>Ogaden</i>)	ONLF (Ogaden National Liberation Front)																		
	Territory ³⁰																			
	(<i>Oromiya</i>)	OLF (Oromo Liberation Front)																		
	Government																			
		TPLF (Tigray People's Liberation Front)																		
		EPDM (Ethiopian People's Democratic Movement) forming EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front)		•																
				•																

²⁹ Possibly intermediate in 2001.

³⁰ Possibly intermediate in 2001. Possibly war in 2002.

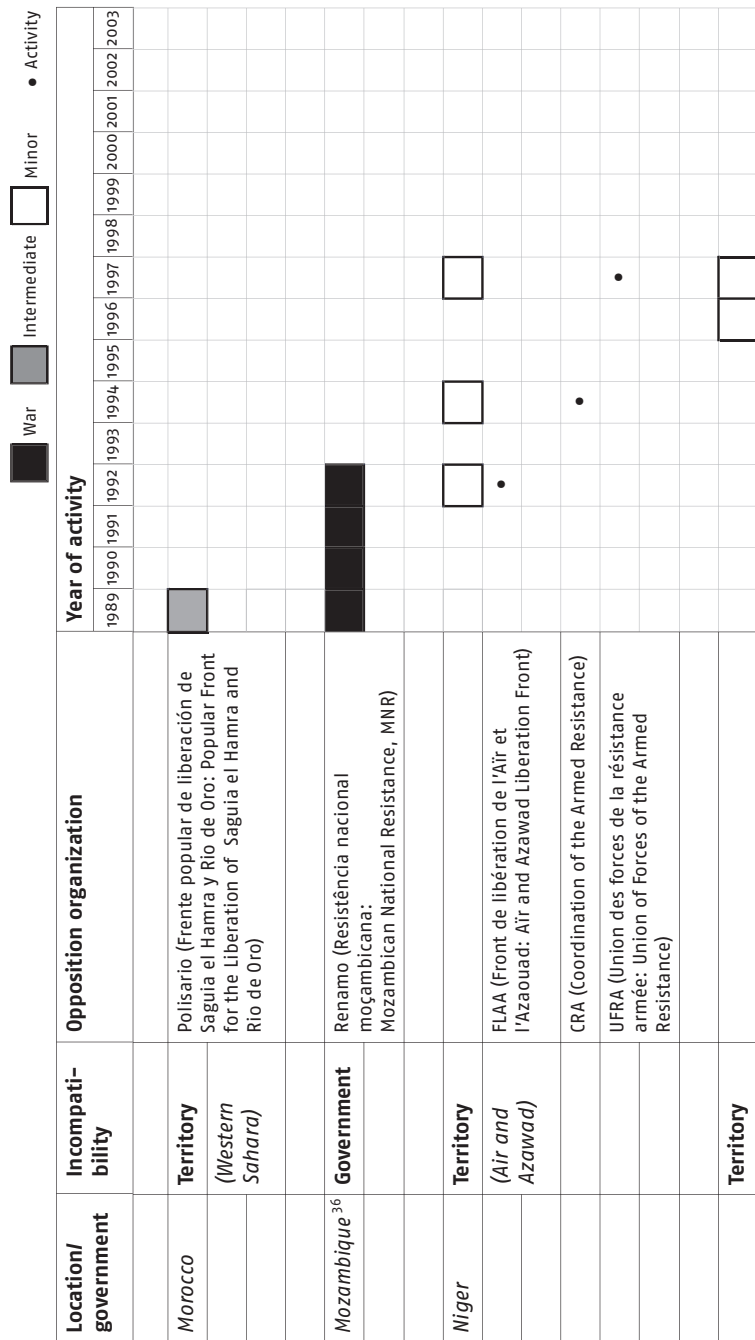
Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity															
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
		Military faction	•															
		EPRP (Ethiopian People's Revolutionary Party)		•														
		EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front) ³¹		•														
<i>Guinea</i>	Government ³²	RFDG (Rassemblement des forces démocratiques de Guinée: Rally of Democratic Forces of Guinea)																
<i>Guinea Bissau</i> ³³	Government	Military Junta for the Consolidation of Democracy, Peace and Justice																
<i>Ivory Coast</i>	Government	MPCJ (Mouvement patriotique de la Côte d'Ivoire: Patriotic Movement of Ivory Coast)																
		MJP (Mouvement pour la justice et la paix: Movement for Justice and Peace)																

³¹ EPRDF formed by TPLF and EPDM in 1991.

³² Possibly intermediate in 2001.

³³ Supported by troops from Senegal and Guinea in 1998–99.

³⁶ Supported by troops from Zimbabwe in 1989–90.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity															
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
	(<i>Eastern Niger</i>)	FDR (Front démocratiques pour le renouveau: Democratic Front for Renewal)								•								
		FARS (Forces révolutionnaires du Sahara: Revolutionary Armed Forces of the Sahara)									•							
<i>Rwanda</i> ³⁷	Government	FPR (Front patriotique rwandais: Rwandan Patriotic Front)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
		PALIR (Peuple en armes pour la liberation du Rwanda: Armed People for the Liberation of Rwanda) ³⁸																•
<i>Senegal</i>	Territory ³⁹ (<i>Casamance</i>)	MFDC (Mouvement des forces démocratiques de Casamance: Movement of the Democratic Forces of the Casamance)																
<i>Sierra Leone</i> ⁴⁰	Government	RUF (Revolutionary United Front)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•

³⁷ Supported by troops from Zaire in 1990.

³⁸ The organisation is often referred to as ex-FAR and Interahamwé in the news media.

³⁹ Possibly intermediate in 1998.

⁴⁰ Supported by troops from the United Kingdom in 2000.

Location/ government	Incompati- bility	Opposition organization	Year of activity																		
			1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003				
		AFRC (Armed Forces Revolutionary Council)												•							
		Kamajors													•						
														•							
<i>Somalia</i> ⁴¹	Government																				
		SNM (Somali National Movement)																			
		SPM (Somali Patriotic Movement)		•	•																
		USC (United Somali Congress)		•																	
		SSDF (Somali Salvation Democratic Front)																			
		USC- Aided faction																			
		SRRC (Somali Reconciliation and Restoration Council)																			
																					•
<i>Sudan</i>	Government/ Territory ⁴²																				
		SPLM (Sudan People's Liberation Movement)		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•						
		SPLM faction																			
		SAF (Sudan Alliance Forces)																			•

⁴¹ Somalia is not included as an armed conflict 1997–2000 since the fighting did not involve the government forces. During those years, most violence involved various groups in southern Somalia. For a discussion on the governments of Somalia in the 1990s, see the Somalia section in the Uppsala Conflict Database at www.pcr.uu.se/database.

⁴² By 1997 the incompatibility had widened to concern governmental power in addition to the territorial dispute.

Referenser

Eriksson, Mikael (red.) (2004), "States in armed conflict 2002", Uppsala: Uppsala Publishing House

Forsberg, Erika and Harbom, Lotta (planerad utgivning 2005), "Armed conflict and conflict resolution in Africa 1989-2003: figures, patterns and trends"

Harbom, Lotta (red.) (2004), "States in armed conflict 2003", Uppsala: Universitetstryckeriet Uppsala

A more secure world: Our shared responsibility. Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change, New York: UN Department of Public Information, 2004:11, 33

The 9/11 Commission Report. Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, New York, London: W.W. Norton & Co

SIPRI Yearbook 2004 (2004), Oxford: Oxford University Press

Webbsidor:

<http://www.pcr.uu.se/database>

KBM:S TEMASERIE

- 2005:12 Mot fred i det europeiska rummet?
Konflikttrender i Europa, Mellanöstern, Afrika och Centralasien 1989–2003
- 2005:11 Hot- och riskrapport 2005
- 2005:10 Medborgare om våldsdåd
Reaktioner efter mordet på Anna Lindh och andra dåd
- 2005:9 Samverkan i organisation eller nätverk?
Fallen elektroniska affärer och elberedskap
- 2005:8 Mind the gap!
Hur bygger vi broar mellan stat och näringsliv i arbetet med krisberedskap?
- 2005:7 Hot på agendan
En analys av nyhetsförmedling om risker och kriser
- 2005:6 Samverkan mellan offentlig sektor och näringslivet vid krishantering
En studie av kriser i Sverige 1993–2003
- 2005:5 Förtroendekriser
Kommunikationsstrategier före, under och efter
- 2005:4 Efter flodvågskatastrofen
Svenska folkets åsikter om och förtroende för myndigheter, medier och politiker
- 2005:3 Propagandakriget i backspegeln
En studie av påverkansförsök och svenska nyhetsmedier
- 2005:2 Allmänheten medverkar vid övningar
Erfarenheter från Övning Havsörn
- 2005:1 Beredskap mot skadlig kod
En kartläggning av IT- och informationssäkerheten inom större myndigheter och statliga bolag i Sverige med fördjupad analys av skadlig kod
- 2004:6 Hot- och riskrapport 2004
Gränsöverskridande sårbarheter
- 2004:5 "We're a peaceful nation"
Krigsretorik efter 11 september
- 2004:4 Ministermordet
En studie om myndigheternas kommunikation vid attentatet mot Anna Lindh
- 2004:3 Säkerhet och beredskap i Europeiska unionen
- 2004:2 Stereotyper i vardagen
Bilder av "de främmande"
- 2004:1 Krisjournalistik eller journalistik i kris?
En forskningsöversikt om medier, risker och kriser

SPECIAL FEATURE

- 2004:5 "We're a peaceful nation"
War Rhetoric after September 11

ISSN 1652 2915
ISBN 91-85053-91-0

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599
101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00
Fax 08 593 710 01

[kbm@krisberedskaps
myndigheten.se](mailto:kbm@krisberedskapsmyndigheten.se)

[www.krisberedskaps
myndigheten.se](http://www.krisberedskapsmyndigheten.se)